

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Diplomová práce

Poškozený v trestním řízení

Lenka Bohanosová

Plzeň 2020

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2019/2020

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení:	Lenka BOHANOSOVÁ
Osobní číslo:	R16M0019P
Studijní program:	M6805 Právo a právní věda
Studijní obor:	Právo
Téma práce:	Poškozený v trestním řízení
Zadávací katedra:	Katedra trestního práva

Zásady pro vypracování

1. Úvod
2. Subjekty a strany trestního řízení
3. Pojem poškozeného
4. Procesní práva poškozeného v trestním řízení
5. Odklony v trestním řízení ve vztahu k poškozenému
6. Adhézní řízení
7. Závěr

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

viz příloha

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Simona Stočesová, Ph.D., LL.M.**
Katedra trestního práva

Datum zadání diplomové práce: **22. listopadu 2018**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2020**

Doc. JUDr. Jan Pauly, CSc.
děkan

**Doc. JUDr. František Vavera, Ph.D.,
LL.M.**
vedoucí katedry

V Plzni dne 15. července 2019

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Poškozený v trestním řízení“ vypracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Července, dne 30. 3. 2020

.....

Lenka Bohanosová

Poděkování

Úvodem bych ráda poděkovala vedoucí mé diplomové práce JUDr. Simoně Stočesové, Ph.D., LL.M., za velmi přívětivé jednání, odborné vedení, připomínky, cenné rady a poskytnuté konzultace.

Také chci poděkovat svým rodičům a sourozencům za poskytnutí jejich podpory, a to jak při studiu, tak při zpracování této diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	1
1 Subjekty a strany trestního řízení.....	3
1.1 Subjekt trestního řízení.....	3
1.2 Strana trestního řízení.....	3
2 Pojem poškozeného.....	6
2.1 Poškozený v trestním řízení.....	6
2.2 Zastupování poškozeného.....	7
2.2.1 Zákonný zástupce.....	7
2.2.2 Opatrovník.....	8
2.2.3 Zmocněnec.....	8
2.2.4 Společný zmocněnec.....	9
2.2.5 Bezplatná právní pomoc poškozeného.....	9
2.2.6 Právní nástupce poškozeného.....	10
2.3 Související pojmy s pojmem poškozený v trestním řízení.....	10
2.4 Oběť trestného činu.....	14
2.4.1 Pojem oběti.....	14
2.4.2 Práva oběti.....	17
3 Postavení poškozeného a jeho procesní práva v trestním řízení.....	20
3.1 Postavení poškozeného v trestním řízení.....	20
3.1.1 Instituty posilující postavení poškozeného v trestním řízení.....	20
3.2 Procesní práva poškozeného v trestním řízení.....	24
3.2.1 Procesní práva poškozeného bez ohledu na možnost žádat náhradu škody nebo nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení.....	25
3.2.2 Procesní práva poškozeného spojená s nárokem na náhradu škody.....	35
3.2.3 Exkurz do slovenské právní úpravy.....	44
3.2.4 Česká právní úprava de lege ferenda.....	47
4 Odklony v trestním řízení ve vztahu k poškozenému.....	49
4.1 Vymezení pojmu odklonů a jejich účel.....	49
4.2 Druhy odklonů, jednotlivé instituty a jejich znaky v trestním řízení.....	50
4.2.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	51
4.2.2 Narovnání.....	53
4.2.3 Řízení o schválení dohody o vině a trestu.....	55
4.2.4 Trestní příkaz.....	57

5	Adhézní řízení	59
5.1	Vymezení pojmu.....	59
5.2	Podmínky přiznání nároku poškozeného v adhezním řízení	59
5.3	Rozhodování o nároku poškozeného v adhezním řízení	61
	Závěr.....	73
	Resumé v českém jazyce	75
	Cizojazyčné resumé.....	76
	Seznam použité literatury:.....	77
	Články a internetové odkazy:	77
	Judikatura:	79

Seznam použitých zkratk

advokátní tarif	vyhláška č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
č.	číslo
etc.	et cetera – a tak dále
EU	Evropská unie
EÚLP	Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod
MPLP	Mezinárodní pakt o občanských a politických právech
NS	Nejvyšší soud České republiky
ObčZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
občanský soudní řád	zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád
Sb.	Sbírka zákonů
sp. zn.	spisová značka
tzv.	tak zvaně
trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
TŘ, trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, trestní řád
ZSVM	zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže
ZOTČ	zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)
ZPMS	zákon č. 257/2000 Sb., o Probační a mediační službě
ZUtInf	zákon č. 412/2005 Sb., zákon o ochraně utajovaných informací
Z. z.	zbierka zákonov

Úvod

Předkládaná diplomová práce je vypracovaná na téma poškozený v trestním řízení. Tato práce bude zaměřena na osobu, které bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková újma anebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.¹

Ať už v běžném životě či v médiích se neustále dozvídáme o spáchaných trestných činech, o pachatelích těchto činů, jejich možném potrestání a obětech takovýchto činů, přesto se domnívám, že o postavení poškozeného a uplatňování jeho práv v trestním řízení je veřejnost málo informovaná.

Téma poškozený v trestním řízení jsem si vybrala z důvodu jeho zajímavosti, ale také pro nastínění uceleného přehledu jednotlivých procesních práv poškozeného, jednotlivých pojmů s ním souvisejících, ale také jeho postavení v trestním řízení obecně, stejně tak v některých institutech spadajících do odklonů trestního řízení, kde má poškozený rovněž jistá práva, jakož i v adhezním řízení.

Vzhledem ke stáří trestního řádu, zákona z roku 1961 a postupnému vývoji práva, došlo k řadě novel, které se týkaly poškozeného v trestním řízení, přesto však stále nedošlo k plánované rekodifikaci trestního řádu, i když máme již od roku 2009 „nový“ trestní zákoník. Proto pokládám za důležité v diplomové práci zmínit hlavně ty novely, jež postavení poškozeného v současnosti nejvíce ovlivnily pro vymezení jeho postavení v trestním řízení. V práci se zaměřuji především na ty novely, které zlepšily postavení poškozeného tím, že došlo k rozšíření právní úpravy týkající se procesních práv poškozeného, jimž je věnována podstatná část diplomové práce, dále také předmětu adhezního řízení, kdy došlo k rozšíření právní úpravy poškozeného z původní dříve jen majetkové škody o nemajetkovou újmu a také bezdůvodné obohacení, jakož i poskytování informací o trestním řízení a poškozených². Dle mého názoru je nutné zmínit především velice důležitou novelu z roku 2013, na niž navazuje řada dalších novel až do současnosti a která podstatnou měrou zapříčinila změnu pohledu trestního práva na postavení oběti trestné činnosti, protože před nabytím účinnosti tohoto zákona byla práva obětí velice omezená. Tato novela byla provedena zákonem o

---

¹ § 43 trestního řádu

² JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 602-605

obětech trestných činů a týkala se výraznějšího rozšíření práv obětí a poskytování pomoci obětem trestné činnosti komplexní právní úpravou, zabývající se právě do té doby často nevyskytovaným pojmem oběti. Oběti tak náleží zvláštní péče ze strany státu a její postavení v trestním řízení je v postavení subjektu, tzn., má právo v trestním řízení vykonávat vliv na průběh řízení v postavení poškozeného, přitom postavení poškozeného je jak v postavení strany, tak rovněž i subjektu trestního řízení.

Základem práce je rozbor platné právní úpravy poškozeného v trestním řízení metodou kompilace, analýzy a syntézy doplněné judikaturními rozhodnutími soudů České republiky. K práci jsem zvolila juristický přístup, kdy jsem se zaměřila na rozbor právní úpravy s využitím dedukce, analýzy a komparace, kladla jsem si tak za cíl komplexním způsobem vysvětlit problematiku právního postavení poškozených a obětí, analyzovat jejich práva v českém trestním řízení, a to především vymezením procesních práv poškozeného jak v trestním řízení obecně, stejně tak v některých institutech spadajících do odklonů v trestním řízení, jako podmíněné zastavení trestního řízení, narovnání, trestní příkaz a řízení o schválení dohody o vině a trestu. Rovněž jsem do jisté míry využila i komparační metodu při srovnání české právní úpravy se slovenskou právní úpravou, a to exkurzem do slovenské právní úpravy v třetí kapitole této práce.

1 Subjekty a strany trestního řízení

1.1 Subjekt trestního řízení

K tomu, aby bylo možné ve společnosti aplikovat normy trestního práva hmotného, bylo nutné v návaznosti na historii zřídit zákonem takové orgány, jenž budou v souvislosti s uplatňováním zásady obžalovací a ve vzájemném vztahu se zásadou oficiality naplňovat účel těchto norem. Těmito specializovanými orgány jsou orgány činné v trestním řízení zakotvené v § 12 odst. 1 trestního řádu ve znění pozdějších předpisů, dále jen TR, jimiž jsou soud, státní zástupce a policejní orgán. Tyto orgány činné v trestním řízení, tedy „*činitelé, jenž mají vlastní vliv na průběh trestního řízení a tento vliv vykonávají, přičemž zákon jim k uskutečňování tohoto vlivu dává určitá práva a ukládá určité povinnosti*“, jsou zároveň subjekty trestního řízení. Dalším subjektem trestního řízení, mezi nímž a orgány činnými v trestním řízení se vytvářejí relativně komplikované vztahy, což je dáno rozporem zájmů stran a které vykonávají vlastní vliv na průběhu řízení, je te, proti němuž se trestní řízení vede dle stádia řízení a jeho postavení, zvaný jako podezřelý, obviněný, obžalovaný nebo odsouzený.³

Subjektem trestního řízení je dále obhájce obviněného, pokud vykonává vliv na průběh řízení vlastním jménem, poškozený, zúčastněná osoba, osoby s tzv. samostatnými obhajovacími právy, úředník Probační a mediační služby zvaný jako probační úředník, orgán sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých a zájmová sdružení občanů. Subjektem řízení mohou být též svědci, znalci a tlumočníci, jestliže uplatňují v řízení vlastní procesní zájem v podobě nároku svědečného, znalečného či tlumočného.⁴

1.2 Strana trestního řízení

Trestní právo se v teorii zabývá rozlišením pojmu subjektu od pojmu strany, kdy jistým subjektům trestního řízení se přiznává postavení strany. „*Stranou jsou nejdůležitější subjekty trestního řízení, na jejichž postavení záleží zákonodárci do té míry, že jim určil zvláštní procesní práva*“. Nauka trestního práva definuje pojem strany tak, že „*stranou je subjekt oprávněný uplatňovat*

³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 230-234

⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 189

nebo podporovat obžalobu anebo sebe nebo jiného proti obžalobě obhajovat“, přičemž ustanovení trestního řádu vymezuje pojem strany trochu jinak. Ono ustanovení v § 12 odst. 6 TŘ definuje pojem strany tak, že stranou se rozumí ten, proti němuž se vede trestní řízení zúčastněná osoba a poškozený a v trestním řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce; stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek. Vymezení strany trestního řízení citovaného ustanovení je z pohledu trestního práva nedostatečné a nepřesné ve dvou formulacích, z nichž první formulace proto, že pojem strany neslučuje jen s řízením před soudem, přičemž některé subjekty trestního řízení jsou stranami právě v řízení před soudem, s čímž zákon spojuje pouze státního zástupce v § 12 odst. 5 TŘ. Nepřesnost zákonné úpravy první formulace tedy spočívá v tom, že zákonná definice spojuje stranu řízení s osobou, proti níž se řízení vede od samého počátku trestního řízení, ovšem jedině v řízení před soudem lze dosáhnout toho, aby strany vystupovaly a plně uplatňovaly svá procesní práva, též návrhy, vyjadřovaly se k procesním úkonům, které jsou prováděny a také sdělovat svá stanoviska. Druhá nepřesnost zákonného vymezení je patrná ve formulaci „*stejně postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek*“, jelikož z toho plyne neurčitost a nutnost aplikační praxe k vymezení takového postavení této jiné osoby v rámci judikatury.⁵

Ze soudní judikatury, konkrétně z rozhodnutí č. 38/1975 plyne, že postavení strany může mít též ředitel věznice v řízení o podmíněném propuštění odsouzeného za situace, jestliže podal návrh na takové podmíněné propuštění, přičemž toto postavení strany v takovém řízení je časově limitováno. Tzn., že po právní moci rozhodnutí o podmíněném propuštění odsouzeného, ředitel věznice pravomocným rozhodnutím pozbývá postavení strany v trestním řízení.⁶

Role subjektu i strany trestního řízení se v trestním procesu liší. Některým stranám je dáno hlavní postavení stran v řízení před soudem, jimiž jsou státní zástupce a obžalovaný. Je to z toho důvodu, že v trestním řízení, které funguje na zásadě obžalovací, kdy státní zástupce podává obžalobu, na základě které je uskutečnitelné trestní stíhání před soudy, má zájem na výsledku řízení především

---

⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 189-193

⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 264

veřejný žalobce, jímž je státní zástupce v postavení osoby, která stíhá a obviněný nebo obžalovaný podle fáze trestního řízení jako stíhaná osoba. Zájem na výsledku řízení mívají i další osoby, jimiž je především poškozený v trestním řízení dle § 43 TŘ, tedy ten, jemuž bylo trestným činem ublíženo na zdraví či způsobena majetková nebo nemajetková újma. Právě náležité skutkové zjištění dává poškozenému možnost, aby docílil svého procesního záměru ve formě jak přiznání náhrady, která byla způsobena trestným činem, přesněji řečeno nemajetkové újmy, stejně tak zadostiučiněním z toho, že pachatel daného činu bude náležitým způsobem potrestán na základě zákona. Tyto strany trestního řízení tedy reprezentují žalobní funkci, proti níž stojí osoby mající protikladný zájem, tedy funkci obhajovací. Zpravidla se jedná o osoby, které jsou obviněnému, po přednesení obžaloby obžalovanému v postavení jemu blízkém, jimiž jsou především dle § 247 odst. 2 TŘ příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenci, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh, tedy tzv. osoby se samostatnými obhajovacími právy.⁷

---

⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 192

2 Pojem poškozeného

2.1 Poškozený v trestním řízení

Pojem poškozeného vymezuje § 43 odst. 1 trestního řádu tak, že osobou poškozenou je ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda nebo nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil.

Z citovaného ustanovení vyplývá pozitivní definice pojmu poškozeného, který je ale rovněž v trestním řádu definován negativně. Široké pojetí pojmu poškozeného má tak i svá omezení, ze kterých vyplývá, že poškozeným je i ten, komu majetková škoda sice vznikla, ale jemuž pachatel škodu již zcela nahradil. Z prvního omezení pojmu poškozeného, které platí ve všech stádiích trestního řízení, které upravuje § 43 odst. 2 TŘ vyplývá, že „za poškozeného se nepovažuje ten, kdo se sice cítí být trestným činem morálně nebo jinak poškozen, avšak vzniklá újma není způsobena zaviněním pachatele nebo její vznik není v příčinné souvislosti s trestným činem.“⁸ Dle důvodové zprávy k novele provedené zákonem č. 265/2001 Sb., kterou byl doplněn § 43 o uvedený druhý odstavec, došlo sice k větší specifikaci pojmu poškozeného, ale nedošlo tak k jeho zúžení zákonného vymezení, když újma byla požadavkem před novelizací a též je nutností i dle současného pojetí v příčinné souvislosti, tzv. kauzálním nexu kryta zaviněním pachatele. Vzniklá újma tedy není způsobena pachatelem, jestliže ním není zaviněna, ať už úmyslně či nedbalostně.⁹ Druhým omezením pojmu poškozeného zakotvené v § 310a TŘ zákonodárce vymezil negativní pojetí pojmu poškozeného tak, že „práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody na vydání bezdůvodného obohacení“, z čehož vyplývá omezení týkající se možnosti vykonávat práva poškozeného jinou osobou v řízení o narovnání.¹⁰ Uvedená novela trestního řádu svým zákonným vymezením tak zúžila možnosti zneužití účelu postavení poškozeného, aby nedocházelo k jeho zneužití k jiným cílům, než k pomoci obětem trestné činnosti.¹¹

⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 261

⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 518

¹⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 262

¹¹ PETŘÍČEK, Libor. *K postavení poškozeného v trestním řízení*. Bulletin advokacie. 2002, č. 5-7, s. 62

Poškozený jako strana trestního řízení je striktně procesní pojem, který je nutno odlišovat od mnohovýznamového pojmu oběť trestného činu, jenž je předmětem zkoumání vědních disciplín, jimiž jsou viktimologie, kriminologie, kriminalistika, psychologie a forenzní disciplíny, ale především od pojmu oběť trestného činu upraveného zákonem č. 45/2013. Sb., o obětech trestných činů.¹²

Dle platné právní úpravy poškozeným může být na rozdíl od oběti trestného činu jak fyzická osoba, jíž vzniká právní osobnost, tedy schopnost být nositelem i vykonavatelem práv a povinností narozením, tak i právnická osoba, jako organizovaný útvar, o němž zákon stanoví, že má právní osobnost¹³, neboť za oběť lze považovat pouze fyzickou osobu, která je schopna svými smysly a city útrapy které jí pachatel přivodil spácháním trestného činu.¹⁴

2.2 Zastupování poškozeného

V rámci zastupování poškozeného v trestní řízení se posuzuje způsobilost osob samostatně provádět právně účinné procesní úkony, tzv. procesní způsobilost v trestním řízení, ať už poškozeného či toho, kdo poškozeného zastupuje.

Z toho vyplývá, že výkon práv poškozeného v trestním řízení je zákonem přiznán jak poškozenému, který je subjektem i stranou trestního řízení, ale také prostřednictvím jiných osob, jimiž jsou zákonný zástupce, opatrovník či zmocněnec v souladu s ustanovení § 45 trestního řádu.

2.2.1 Zákonný zástupce

Zákonný zástupce vykonává práva každého poškozeného v trestním řízení, jestliže osoba poškozená není plně svéprávná nebo došlo-li u osoby poškozené k omezení její svéprávnosti, tj. způsobilosti právně jednat.¹⁵ Práva zákonného zástupce však zanikají, jakmile dojde v průběhu trestního řízení k okolnosti zakládající takovéto postavení zákonného zástupce, a to u nezletilé osoby dovršením zletilosti, tj. osmnáctého roku věku nebo uzavřením manželství, přičemž zánikem manželství, ani prohlášením manželství za neplatné se svéprávnost neztrácí¹⁶.

¹² JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 262-265

¹³ §§ 15-23 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

¹⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 262-265

¹⁵ § 45 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁶ § 30 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

2.2.2 Opatrovník

Za situace, kdy zákonný zástupce nemůže vykonávat práva poškozeného v případě jeho nesvéprávnosti či omezení ve svéprávnosti, hrozí-li nebezpečí z prodlení nebo nebyl-li opatrovník ustanoven, určí za těchto okolností rozhodnutím o ustanovení opatrovníka předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce k zastupování poškozeného opatrovníka. Jinou osobu než advokáta však je možné ustanovit za opatrovníka pouze tehdy, jestliže s tím poškozený souhlasí.¹⁷

Rozhodnutí o ustanovení opatrovníka, proti němuž lze podat stížnost, se vztahuje na případy kolize zájmů poškozeného a zákonných zástupců, dlouhodobé hospitalizace v nemocnici či dlouhodobého pobytu v cizině zákonných zástupců poškozeného, kteří tak nemohou vykonávat práva poškozeného¹⁸ a z toho tak plynoucí potřeba ustanovení opatrovníka k výkonu těchto práv.

2.2.3 Zmocněnec

Dále považuji za důležité zmínit také institut zmocněnce, neboť trestní řád při zajištění práv poškozeného jako strany trestního řízení upravuje tento institut pro takové situace, kdy poškozený se chce dát při řízení zastoupit.

Poškozený má též možnost, nechat se na základě plné moci a smlouvy o zastoupení, zastoupit dle § 50 zmocněncem, kterým může být pouze ten, jehož svéprávnost není omezena.¹⁹ Zmocněncem může být podle odstavce prvního citovaného paragrafu jak fyzická osoba, tak i právnická osoba, přitom zmocněnec poškozeného smí být současně i jeho důvěrníkem podle zákona o obětech trestných činů. Zmocněncem též může být stejně jako opatrovníkem advokát.

Poškozenému, který dle § 51a trestního řádu osvědčí, že nemá dostatek prostředků k tomu, aby si hradil náklady, které mu vzniknou přibráním zmocněnce, přiznává rozhodnutím o návrhu poškozeného předseda senátu či soudce podle fáze řízení nárok na právní pomoc, která je poskytována zmocněncem bezplatně nebo za sníženou náhradu. Dojde-li však při řízení k projednávání utajovaných informací, musí být dle ustanovení § 51b téhož zákona zmocněnec předem poučen podle § 58 odst. 5 zákona č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných

¹⁷ § 45 odst. 1 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)

¹⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 278

¹⁹ Tamtéž

informací a o bezpečnostní způsobilosti, a to v přípravném řízení policejním orgánem nebo státním zástupcem, v řízení před soudem však předsedou senátu.

Poškozený má na základě ustanovení § 45a TŘ právo, aby mu byly doručovány veškeré písemnosti na adresu, kterou uvede, přičemž pokud má zmocněnce, doručuje se v takovém případě jen zmocněnci, vyjma výzvy poškozenému, aby něco vykonal osobně.

2.2.4 Společný zmocněnec

K institutu zmocněnce pokládám za důležité rovněž uvést institut společného zmocněnce, jenž má z hlediska postavení poškozeného také neopominutelný význam.

V trestním řízení může nastat dle § 44 odst. 2 trestního řádu situace, kdy dojde k mimořádně vysokému počtu poškozených a jednotlivým výkonem jejich práv by se mohlo stát, že dojde k ohrožení rychlého průběhu trestního stíhání, potom předseda senátu a v přípravném řízení na návrh státního zástupce soudce rozhodne tak, že si poškození smí svá práva v trestním řízení uplatňovat jen prostřednictvím jimi zvoleného společného zmocněnce. Pokud by si poškození zvolili společných zmocněnců více než 6 a nedohodnou-li se poškození o výběru mezi sebou, za takovéto situace provede dle citovaného ustanovení výběr s ohledem k zájmu poškozených soud. Společný zmocněnec pak vykonává práva zastoupených poškozených, včetně uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v trestním řízení.

2.2.5 Bezplatná právní pomoc poškozeného

Právní úprava bezplatné právní pomoci, která není v České republice oproti jiným členům Evropské unie neupravena speciálním zákonem o zajišťované právní pomoci státem, v němž by bylo stanoveno, kdo a za jakých okolností má nárok na bezplatnou právní pomoc, kým má být poskytována a jak má být státem financována, je tak v současnosti roztržštěná a nepřehledná.²⁰

Trestní řád zakotvuje bezplatnou právní pomoc v ustanovení § 51a, kde přiznává nárok na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně nebo za sníženou odměnu v případě, že to je na základě odůvodněných majetkových

---

²⁰ KOLÁČKOVÁ, Jana. *Finanční aspekty postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu*. Trestněprávní revue 5/2007, s. 134

poměrů poškozeného ale také, že poškozený uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy anebo na vydání bezdůvodného obohacení za zákonem stanovených podmínek.²¹

Institut bezplatné právní pomoci je nutný za zmínku především proto, že zmocněnec jako právní pomoc poškozeného v trestní řízení nejenže vykonává práva za poškozeného, ale též chrání poškozeného před sekundární viktimizací, a to hlavně u zvláště ohrožených, zavražďovaných či traumatizovaných obětí, kdy takové zastoupení zmocněncem je mnohdy jedinou možností docílení toho, aby se takové osoby mohly efektivně účastnit trestního řízení. Mnohdy se stává, že tyto oběti trestné činnosti nebývají subjektem adhezního řízení z toho důvodu, že nemohou v tomto řízení požadovat náhradu vzniklé morální újmy, „*přitom právě v případech sexuálního a domácího násilí, přitom právě v případech sexuálního a domácího násilí se nejčastěji setkáváme s traumatizovanými a zvláště ohroženými oběťmi, které podporu zmocněnce během řízení bytostně potřebují*“, což by bylo dobré do budoucna změnit.²²

2.2.6 Právní nástupce poškozeného

Pro případ, že poškozený zemře, případě zanikne, jde-li o právnickou osobu, upravuje tak § 45 odst. 3 trestního řádu též právní nástupnictví tak, že pokud jde o uplatnění nároku na náhradu škody či na vydání majetkového prospěchu získaného plněním bez právního důvodu, plněním z neplatného právního úkonu či plněním právního důvodu, který odpadl, tzv. bezdůvodného obohacení, za těchto okolností přechází práva, jenž má na základě zákona poškozený též na jeho právní nástupce.

2.3 Související pojmy s pojmem poškozený v trestním řízení

Jednotlivé pojmy, podstatné pro objasnění definice poškozeného v ustanovení § 43 odst. 1 jako majetková škoda, nemajetková újma a bezdůvodné obohacení, nedefinuje ve svých ustanoveních jak trestní zákoník, tak ani trestní řád, proto při jejich vysvětlení je nutno se obrátit na právní praxi, která je se jimi zabývá a v průběhu vývoje dále specifikuje.

---

²¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 592

²² KOLÁČKOVÁ, Jana. *Finanční aspekty postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu*. *Trestněprávní revue* 5/2007, s. 134

Přípravným řízením se dle § 12 odst. 10 trestního řádu rozumí úsek řízení od sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení nebo provedení neodkladných a neopakovatelných úkonů, které mu bezprostředně předcházejí. Ovšem jestliže tyto úkony nebyly provedeny, tak se jedná o úsek řízení od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, návrhu na schválení dohody o vině a trestu, postoupení věci jinému orgánu, zastavení trestního stíhání, nebo do rozhodnutí či vzniku jiné skutečnosti, u které nastávají účinky zastavení trestního stíhání před předáním obžaloby, nebo též do jiného rozhodnutí, jenž ukončuje přípravné řízení a které zahrnuje jak objasňování, vyšetřování, tak i prověřování skutečností, které poukazují na to, že došlo ke spáchání trestného činu.

Majetkovou škodou ve smyslu vyjádření citovaného ustanovení je myšlena újma, která je vyjádřitelná v penězích a která spočívá ve snížení majetku poškozeného nebo v neuskutečněném přínosu do jeho majetku, přičemž majetkovou škodu lze vnímat i jinak, a to dle ustanovení § 196 TR, podle kterého je též majetkovou škodou dlužné výživné.²³ Dále také ušlý zisk podle § 2952 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, tedy skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo. „Škodou“ se ve smyslu § 43 odst. 1 TR dle judikaturního rozhodnutí č. III/67 rozumí jak majetková škoda, škoda na zdraví, ale též morální či jiná škoda, obecně vzato škoda v širším smyslu.²⁴ Problematice majetkové a morální škody v trestním řízení byla věnována značná pozornost v právní praxi již v trestním řádu z roku 1961 zavádějícím podstatné změny do postavení poškozeného v trestním řízení v porovnání s předchozími úpravami a zabývající se právě vymezením toho, co to morální škoda je, z nichž čerpáme doposud. Majetkovou škodou je dle zmíněného trestního řádu z roku 1961 škoda, kterou lze vyjádřit v penězích, přičemž se nejedná pouze o škodu vzniklou ztenčením majetku poškozeného trestným činem, ale také jinou materiální škodou, jako např. újma vzniklá poškozením věci nebo ušlý zisk poškozeného atd.²⁵

Nemajetková újma je od majetkové škody odlišná v tom, že nemajetková újma je bezprávní, které má dopad jiný než na majetku, jak je tomu u majetkové škody, přičemž nemajetková újma může mít dopad nepřímo i na majetkové důsledky. Z toho vyplývá, že nemajetková újma může mít podobu všeobecně

²³ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 261

²⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 668

²⁵ ČÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. 1. vydání. Brno, 1982, s. 27

osobností uměleckou, vědeckou apod. dle toho, do jakých práv bylo zasaženo, není ale vyloučeno, aby bylo možné sem zařadit i souběh více druhů nemajetkové újmy jiných v odlišných sférách a právních vztazích.²⁶ Trestní řád z roku 1961 již pro stejné vymezení používal pojmosloví morální škoda uvedena na příkladech totožných se současnou právní úpravou jako škoda způsobená trestnými činy proti lidské důstojnosti, trestnými činy proti pořádku ve věcech veřejných, trestnými činy hrubě narušujícími občanské soužití apod. Musí se ale vždy o škodu, která skutečně vznikla.²⁷ Poškozeného v tomto významu lze spatřovat v osobě krivě obviněné, znásilněné osobě, pohlavně zneužitém dítěti etc.²⁸ V obecném pojetí si lze pod nemajetkovou újmou představit jakoukoli újmu, která pro poškozeného nepředstavuje přímou ztrátu na majetku, ale jde o zásah do zdraví, cti či soukromí osoby poškozené. Abstraktním prvkem je tzv. nemajetková újma a při vyjádření v penězích nazývaná nemajetková škoda.²⁹

Ublížením na zdraví je rozuměn takový stav, spočívající v onemocnění či poranění, který narušením přirozených tělesných či duševních funkcí způsobuje obtížný výkon normální činnosti či jinak působí na běžný způsob života poškozeného, u kterého je obvykle vyžadován lékařské ošetření, přestože nezanechá trvalé následky.³⁰ Osobou, jíž bylo ublíženo na zdraví, je poškozený vždy, a to nehledě na okolnost, jestli takovým ublížením na zdraví zakládající takovéto postavení osoby následně došlo ke vzniku majetkové škody. Za ublížení na zdraví je dle § 122 odst. 1 TZ považován stav spočívající v onemocnění či poranění, který spočívá v narušení zdraví či jiném onemocnění, znesnadňující tělesné či duševní funkce po delší dobu, v souvislosti se způsobem života poškozeného a nutností lékařského ošetření.³¹ Obdobně ublížení na zdraví upravuje též ustanovení § 2958 občanského zákoníku tak, že „*při ublížení na zdraví odčiní škůdce újmu poškozeného peněžitou náhradou, vyvažující plně vytrpění bolesti a další nemajetkové újmy; vznikla-li poškozením zdraví překážka*

---

²⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 512

²⁷ ČÍSAŘOVÁ, D., ČÍŽKOVÁ, J. *Poškozený v československém trestním řízení*. 1. vydání. Brno, 1982, s. 20-21

²⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 269

²⁹ NEDBÁLEK, K. *Újma, škoda v ČR a SR, Praktický nástin výpočtu*. Slušovice: Miroslav Tomšů – Nakladatelství Monument, 2018, s. 25

³⁰ Tamtéž

³¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 511

lepší budoucnosti poškozeného, nahradí mu škůdce i ztížení společenského uplatnění. Nelze-li výši náhrady takto určit, stanoví se podle zásad slušnosti.“

***Těžkou újmu na zdraví** se rozumí dle ustanovení § 122 odst. 2 TZ „jen vážná porucha zdraví nebo jiné vážné onemocnění. Za těchto podmínek je těžkou újmou na zdraví*

- a) zmrzačení,*
- b) ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti,*
- c) ochromení údu,*
- d) ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí,*
- e) poškození důležitého orgánu,*
- f) zohydění,*
- g) vyvolání potratu nebo usmrcení plodu,*
- h) mučivé útrapy, nebo*
- i) delší dobu trvající porucha zdraví.“*

Ten, na jehož úkor se pachatel trestným činem obohatil, představuje takový subsidiární nárok, který vyjadřuje obohacení se na úkor jiného, bez toho aniž by byl spravedlivě odůvodněn, **tzv. bezdůvodné obohacení.**³²

Nutno zmínit, že bezdůvodné obohacení náleží institutům občanského práva, a které tak detailně upravuje občanský zákoník ve svých ustanoveních §§ 2991 až 3005. Dle § 2991 odst. 2 občanského zákoníku bezdůvodné obohacení spočívá v tom, že osoba získá majetkový prospěch plněním z právního důvodu, jenž již odpadl, dále protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za ni bylo plněno to, co měla po právu plnit sama. Tedy podle odst. 1 citovaného ustanovení za splnění předpokladů v odstavci 2, osoba, jenž se obohatila spáchaným činem na úkor poškozeného a bez spravedlivého důvodu, musí takové obohacení vydat. Takové bezdůvodné obohacení se projevuje v majetkových poměrech obohaceného pachatele více způsoby a to buď tak, že dojde k navýšení majetku pachatele nebo tak, že nedojde k zúžení majetku, tedy pasiv pachatele, i když se tak v souladu s právem stát mělo, jinak zvané nepřímé obohacení. Jelikož bezdůvodné obohacení je k náhradě škody ve vztahu subsidiarity, je možnost k

---

³² JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 261

uplatnění nároku na bezdůvodné obohacení v adhezním řízení užší, než je tomu u majetkové škody.³³

Poškozeným dle § 43 odst. 1 TR je tak i taková osoba, které majetková škoda vznikla, ale které pachatel škodu již v plném rozsahu nahradil. Tzn., že byla-li již škoda nebo nemajetková újma zcela nahrazena nebo bylo-li plně vydáno bezdůvodné obohacení před zahájením trestního stíhání či v jeho průběhu, přesto je zachováno postavení poškozeného v trestním řízení podle citovaného ustanovení.³⁴

K výše popsanému ublížení na zdraví, způsobení majetkové škody nebo nemajetkové újmy anebo k bezdůvodnému obohacení je nezbytné, aby k tomu došlo v příčinné souvislosti se skutkem uvedeným v žalobním návrhu, tzn., musí to nastat **způsobením trestného činu**, kdy skutkem se dle § 12 odst. 12 rozumí rovněž dílčí útok trestného činu, který pokračoval, u něhož se potom v adhezním řízení uplatňuje rozsah škody nebo nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení vyplývající z takového dílčího útoku, případně dílčích útoků.³⁵

Orgány činné v trestním řízení, o nichž bude dále v práci pojednáváno a které je nutno vymezit pro další souvislosti s tématem osoby poškozené, pokud provádějí úkony spojené s trestním řízením, jsou soud, státní zástupce a policejní orgán, jejichž postavení v trestním řízení je v postavení subjektu, ovšem nikoli v postavení procesní strany. Toto postavení vyplývá z ustanovení § 12 odst. 6 trestního řádu vymezující procesní strany, kde nejsou orgány činné v trestním řízení uvedeny, tudíž mezi ně nepatří.

2.4 Oběť trestného činu

2.4.1 Pojem oběti

Pojem oběti nově zavedl zákon o obětech trestných činů v § 2 odst. 2 tak, že „*obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel obohatil*“. Ustanovení § 2 ZOTČ rozšiřuje pojem oběti

³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 512-513

³⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 514

³⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 513

v odstavci třetím, kdy obětí je též příbuzný oběti v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner, druh osoba, které oběť ke dni své smrti poskytovala nebo byla povinna poskytovat výživu, jestliže byla primární obětí způsobena trestným činem smrt.

Konceptem oběti trestného činu se vedle zákona zabývá nauka o oběti, tzv. viktimologie, která se vyčlenila z kriminologie a jež ji řadí mezi třetí kategorii poškozených v trestním řízení. Definice oběti je tak širší než pojem poškozeného, což je především dáno tím, že vymezení oběti trestné činnosti zahrnuje jak osoby, jenž utrpěly určitou újmu v příčinné souvislosti s trestným činem, tak i ty, u nichž k takové újmě došlo prostřednictvím jiného, stejně tak osoby vyjmenované v § 2 odst. 2 ZOTČ, jestliže jim vznikla nějaká újma tzv. oběti nepřímé.³⁶ Přičemž tento pojem zahrnuje pouze fyzické osoby pro soulad s rámcovým rozhodnutím Rady 2001/220/SVV ze dne 15. března 2001 o postavení obětí v trestním řízení a též ve shodě s návrhem směrnice Evropského parlamentu a Rady, která určila minimální pravidla právům, podpoře a ochraně obětí trestných činů.³⁷ Tato skutečnost tak zakládá možnost jedné osoby být v trestním řízení jak poškozeným, tak obětí trestného činu zároveň.

Oba pojmy, jak poškozený, tak i oběť se vzájemně liší, přitom mezi nimi neexistuje striktní hranice. To vyplývá i ze srovnání termínu poškozený s pojmem oběti, kdy samotné trestní předpisy, jako trestní řád, mají na oběť odlišné stanovisko. To spočívá v tom, že oběť je buď objektem zájmu orgánů činných v trestním řízení v postavení nositele důkazů, jenž svou výpovědí může být nápomocný k nalézání materiální pravdy, ale též k zákonnému potrestání pachatele, případně je poškozeným, tedy procesním subjektem, jinak řečeno stranou trestního řízení, které náleží určitý rozsah práv a povinností.³⁸

Odlišení termínů oběti a poškozeného se liší hlavně v těchto ohledech:

- a) poškozený je stranou trestního řízení, který má procesní práva a povinnosti a je odlišný od oběti v tom, že oběť je subjektem zvláštní péče, která jí je poskytována od státu;

---

³⁶ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 270

³⁷ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 24-25

³⁸ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 24-25

- b) osobou poškozenou může být jak právnická osoba, tak i fyzická osoba proti oběti, kterou může být jen osoba fyzická proto, že právnická osoba jako právní fikce, tzv. organizovaný útvar, o němž stanoví zákon, že má právní osobnost či je mu zákonem uznána, není nadán schopností pocítit újmu, i když jí materiální újma vzniknout může, přesto právnická osoba není nositelem citů;
- c) obětí mohou být též pozůstalé osoby po oběti, která důsledkem trestného činu zemřela, též situace, kdyby této osobě nenáleželo postavení poškozeného;
- d) dalším rozdílem je, že poškozenému, kterému vznikla újma v příčinné souvislosti s trestným činem, vzniká nárok na kompenzaci újmy, přičemž u osoby, která je obětí trestné činnosti se předchází i druhotné újmě;
- e) a posledním hlavním směrem rozlišení, který je důležitý pro nastínění základního rozlišení pojmů oběti od poškozeného je právní nástupnictví, které trestní řád umožňuje u poškozeného třeba v případě postoupení pohledávky, ale není možné u oběti, protože oběť nesmí jí zákonem přiznaná práva jako subjektu mající zvláštní péči převádět tato práva právním úkonem na jinou osobu.³⁹

Zákon o obětech trestných činů, jenž byl ve svém obsahu změněn novelou č. 56/2017 Sb. též taxativně vymezuje, kdo je považován za zvlášť zranitelnou oběť, a to v § 2 odst. 4 ZOTČ tak, že zvlášť zranitelnou obětí je:

- a) „dítě,
- b) osoba, která je vysokého věku nebo je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým hendikepem nebo smyslovým poškozením, pokud tyto skutečnosti mohou vzhledem k okolnostem případu a poměrům této osoby bránit jejímu plnému a účelnému uplatnění ve společnosti ve srovnání s jejími ostatními členy,
- c) oběť trestného činu obchodování s lidmi (§ 168 trestního zákoníku) nebo trestného činu teroristického útoku (§ 311 trestního zákoníku),
- d) oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti, trestného činu, který zahrnoval nátlak, násilí či pohrůžku násilím, trestného činu spáchaného pro příslušnost k některému národu, rase, etnické skupině,

---

³⁹ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 25-26

náboženství, třídě nebo jiné skupině osob nebo obětí trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, jestliže je v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy zejména s ohledem na její věk, pohlaví, rasu, národnost, sexuální orientaci, náboženské vyznání, zdravotní stav, rozumovou vyspělost, schopnost vyjadřovat se, životní situaci, v níž se nachází, nebo s ohledem na vztah k osobě podezřelé ze spáchání trestného činu nebo závislost na ní.“

Trestným činem⁴⁰ se podle ustanovení § 2 odst. 1 ZOTČ rozumí též čin jinak trestný, což znamená, že při tvorbě zákona byly brány v potaz i oběti, kterým byla způsobena újma osobou nezletilou či nepříčetnou. Postavení oběti se přiznává též každé fyzické osobě, která se cítí být obětí trestného činu, jehož se pachatel dopustil, pokud nevyjde najevo opak či nejde-li tak o zjevné zneužití postavení oběti. Přičemž na toto postavení oběti nemá vliv skutečnost, že pachatel nebyl zjištěn či dopaden, tzv. presumpce oběti, což plyne z ustanovení § 3 odst. 1 ZOTČ, jenž je jednou ze základních zásad citovaného zákona.⁴¹

2.4.2 Práva oběti

Obětím trestné činnosti přiznává zákon o obětech trestných činů 6 skupin práv, zakotvených v ustanoveních §§ 4 - 37 citovaného zákona, jako právo na poskytnutí odborné pomoci, právo na informace, právo na ochranu před hrozícím nebezpečím, právo na ochranu soukromí, právo na ochranu před druhotnou újmou a právo na peněžitou pomoc, které se pokusím alespoň stručně nastínit.

První zákonem upravenou skupinou práv je **právo na poskytnutí odborné pomoci**, jenž zahrnuje jak odbornou pomoc, bezplatnou pomoc, též právní pomoc, ale také poskytování právních informací obětem trestné činnosti. Z toho je patrné, že právní úprava zaručuje obětem trestné činnosti velice široký rozsah pomoci, když oběti poskytuje pomoc nejen odbornou, ale také právní. **Odborná pomoc** a též **bezplatná odborná pomoc** jsou obětem poskytována subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci v zapsaném rozsahu, rovněž za podmínek stanovených zákonem o oběti trestných činů, případně jiným právním předpisem. Subjekty, jež vykonávají odbornou pomoc, taxativně vymezuje zákon o obětech trestných činů v ustanovení § 4 ZOTČ 5 typy subjektů, které mají právo

⁴⁰ § 13 odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník: „Trestným činem je protiprávní čin, který trestí zákon označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.“

⁴¹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 263

poskytovat odbornou pomoc, jsou: psychologické poradenství, sociální poradenství, právní pomoc, poskytování právních informací či restorativní programy s tím, že ji vykonávají do doby vyžadované zákonem. Registr poskytovatelů pomoci nabízí služby prostřednictvím uvedených subjektů poskytující sociální služby, subjektů akreditovaných pro poskytování právních informací nebo advokátů pro restorativní programy, též středisek Probační a mediační služby dle toho, jaký druh pomoci a v jakém okrese si ho oběť vybere. Tyto subjekty akreditované u Ministerstva spravedlnosti České republiky pro poskytování právních informací nebo restorativní programy se do registru zapisují na základě akreditace⁴². S tím souvisí také právní zastupování oběti, které je zde i zákonem upraveno tak, že advokáty zapsanými v registru je též poskytována bezplatná právní pomoc pro oběti trestných činů v různé míře, která bývá nejvíce využívána ve formě bezplatné právní rady, přičemž další služby advokátů v rámci této bezplatné právní pomoci už bývají placené.⁴³

Právo na informace je upraveno v ustanoveních § 3 odst. 4 a především v ustanoveních §§ 7 – 13 ZOTČ, která ho dělí jak z hlediska subjektu, který je poskytuje, tak s ohledem na charakter informace. Hlavním cílem citovaných ustanovení je zajištění oběti nejdůležitějších informací pro ni potřebných bezprostředně po spáchání trestného činu, tedy informace týkající se subjektů poskytujících odbornou pomoc, na které se oběť může obrátit. Oběť musí být informována Policií České republiky, orgány činnými v trestním řízení a subjekty zapsanými v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů srozumitelně s jistými ohledy k okolnostem případu, a to v rozsahu odpovídajícím konkrétním potřebám oběti s ohledem na povahu a závažnost trestného činu. Rovněž má oběť právo, být poučena o možnosti vzdání se práva na informace, a to prohlášením, že nechce být informována, které ovšem může vzít kdykoli zpět a také o poskytování informací v jazyce, kterému oběť rozumí či o něm oběť prohlásí, že u rozumí, jestliže tato oběť neovládá český jazyk.⁴⁴

Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím je ve velké míře obsaženo v platných právních předpisech, přesto je toto právo zakotveno též v zákoně o

---

⁴² § 41 a § 42 zákona o obětech trestných činů

⁴³ *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů*. Čerpáno z Portálu Justice Ministerstva spravedlnosti České republiky. Dostupné na: <https://www.justice.cz/web/msp/obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>

⁴⁴ JELÍNEK, J., GRIVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 28

obětech trestných činů z toho důvodu, aby úprava oběti dosáhla co největší míry komplexnosti.⁴⁵

Právo na ochranu soukromí je dáno především tím, že trestní řád zakazuje zveřejnit informace, které jakkoli umožňují zjištění totožnosti oběti trestného činu. S tím souvisí též poskytování osobních údajů oběti, kdy za předpokladu, že o to oběť, její zmocněnec, zákonný zástupce opatrovník nebo důvěrník požádají, vedou se údaje chráněné zákonem tak, aby se s nimi mohli seznamovat jen orgány činné v trestním řízení, policisté a úředníci Probační a mediační služby, kteří jsou činní v dané věci.⁴⁶

Důležitou změnou, oproti původní právní úpravě zakotvené v trestním řádu před vyčleněním institutu oběti trestné činnosti do zákona o obětech trestných činů, je **právo na ochranu před druhotnou újmou**, která je definována v § 2 odst. 5 ZOTČ se rozumí „*újma která nebyla oběti způsobena trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie České republiky orgánů činných v trestním řízení a dalších orgánů veřejné moci, poskytovatelů zdravotních služeb, subjektů zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů znalců, tlumočnicků, obhájců a sdělovacích prostředků k ní.*“ I toto právo zahrnuje další skupiny práv týkající se jak zabránění kontaktu s osobou pachatele obecně, podání vysvětlení a výslechu oběti, výslechu osobou stejného či opačného pohlaví, podání vysvětlení a výslechu zvláště zranitelné oběti, práva na doprovod důvěrníka, rovněž prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život.⁴⁷

Posledním souborem práv upraveným v díle šestém hlavy II zákona o obětech trestných činů je **právo na peněžitou pomoc**. Toto právo bylo dříve upraveno zvláštním zákonem č. 209/1997 Sb., zákonem o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti, kde byla upravena právě zmíněná peněžitá pomoc, jak je patrné již z názvu uvedeného zákonem a které bylo přebráno do zákona o obětech trestných činů.⁴⁸ Dle ustanovení § 25 ZOTČ spočívá peněžitá pomoc v jednorázovém poskytnutí peněžité částky k překonání zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem, která se poskytuje za situace, jestliže nemajetková újma, škoda na zdraví či škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla zcela nahrazena.

---

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ § 15 a § 16 zákona o obětech trestných činů

⁴⁷ § 17 – 22 zákona o obětech trestných činů

⁴⁸ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 20-30

3 Postavení poškozeného a jeho procesní práva v trestním řízení

3.1 Postavení poškozeného v trestním řízení

Platná právní úprava v § 12 odst. 6 přiznává poškozenému postavení procesní strany za situace, kdy má právo být subjektem adhezního řízení, stejně tak, i když toto právo nemá. Z toho plyne zařazení poškozeného vedle postavení státního zástupce ke stranám, jenž v trestním řízení zaujímají postavení na straně obžaloby. Zároveň je však poškozený stranou stojící samostatně a nezávisle především na státním zástupci jako veřejném žalobci, jenž zastupuje veřejnou žalobu v trestním řízení, i když jsou jejich zájmy do určité míry stejné, ale také na zbývajících stranách trestního řízení. Z hlediska postavení stran v trestním řízení jsou stranami ty nejdůležitější subjekty trestního řízení, které jsou natolik důležité, že mají i zvláštní procesní práva, jak bylo vysvětleno v kapitole Subjekty a strany trestního řízení. Co se týká postavení poškozeného jako strany trestního řízení, nutno zmínit, že nejdůležitějším účelem trestního řízení je ve veřejném zájmu odsouzení a stíhané jednání pachatele, jenž je zákonem za trestné označeno, tzn., aby trestné činy byly pečlivě zjištěny a pachatelé těchto činů spravedlivě potrestáni v souladu s trestními předpisy.⁴⁹

Zákon č. 181/2011 Sb., jenž nabyl účinnosti 1. 7. 2011, podstatným způsobem změnil právní postavení poškozeného, a to v souvislosti s adhezním řízením. Jedná se o novelu trestního řádu, která tak umožňuje poškozenému, aby v adhezním řízení žádal vedle původní jen majetkové škody rovněž náhradu nemajetkové újmy v penězích, jakož i vydání bezdůvodného obohacení. Právě možnost žádat nemajetkovou újmu a vydání bezdůvodného obohacení je v trestním řádu takovou změnou, která podstatně rozšířila rozsah nároku poškozeného a rozhodování o něm v adhezním řízení, jíž se budu v rámci rozhodování nároku poškozeného v adhezním řízení dále věnovat.⁵⁰

3.1.1 Instituty posilující postavení poškozeného v trestním řízení

Z hlediska postavení poškozeného v trestním řízení pokládám za nutné uvést 3 procesní práva poškozeného jako využití institutů posilujících ochranu poškozených při jednání u soudu, jimiž jsou např.:

⁴⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 191, 270-276

⁵⁰ JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*, 2011, roč. 44, č. 4, s. 264

- 1) poučovací povinnost,
- 2) výslech svědka v nepřítomnosti obžalovaného, využití videokonferenčního zařízení, vyloučení veřejnosti z hlavního líčení,
- 3) dále též vyjádření potřeb poškozeného a jeho pocitů z dopadu trestného činu na jeho osobu.

Ad 1)

K tomu aby bylo dosaženo účelu trestního řízení, spočívající v dodržování trestněprocesních norem, orgány činné v trestním řízení jsou povinny poškozeného poučit o jeho právech a poskytnout mu možnost jejich plného uplatnění, jako jednoho z procesních práv poškozeného, jenž mu náleží. **Poučovací povinnost** soudu ve vztahu k osobě poškozené dle § 43 odst. 3 trestního řádu zavedla novela trestního řádu z roku 2013, která byla provedena zákonem o obětech trestných činů. U tohoto poučení o povinnosti doložit důvod a výši požadovaného nároku je přitom kladen důraz na to, aby zůstal pouze v rovině obecné, protože jinak by došlo k tomu, že toto ustanovení by se dostalo do nesouladu s poučovací povinností dle civilního řízení, konkrétně se zákazem poučovat účastníka v jeho hmotných právech v civilním řízení dle § 5 OSŘ.⁵¹ V ustanovení § 51b trestního řádu je dáno další oprávnění pro poškozeného, čímž je právo poškozeného na poučení o utajovaných informacích dle zvláštního právního předpisu, konkrétně § 58 odst. 5 ZUtInf. Písemný záznam o uvedeném poučení do trestního spisu založí a jeho kopii zašle ten, kdo toto poučení provedl, tedy v přípravném řízení policejní orgán nebo státní zástupce a v řízení před soudem předseda senátu, a to nejpozději do 30 dnů ode dne poučení Národním bezpečnostnímu úřadu.⁵²

Posílení uznání a respektu zákonem chráněných zájmů poškozeného, lze docílit nejen legislativními změnami upravujícími postavení poškozeného, ale především důsledným plněním základních zásad trestního řízení, mezi které patří právě poučovací povinnost vymezená v ustanovení § 46 trestního řádu povinností orgánů činných v trestním řízení poškozeného jak poučit o jeho procesních právech, tak rovněž mu poskytnout příležitost k plnému uplatnění jeho práv.

---

⁵¹ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 667

⁵² § 51b odst. 2 trestního řádu

Rovněž je nezbytné, aby byl poškozený upozorněn na to, že má **možnost uplatnit své nároky**, což je nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu dle ustanovení 175a odst. 2 trestního řádu. Ustanovení § 2 odst. 2 ZPMS poškozenému přiznává také procesní právo, a to aby dával souhlas k provedení mimosoudního zprostředkování za účelem řešení sporů mezi obviněným a poškozeným a činnosti směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením, tzv. mediaci. Aby měl poškozený co největší možnost domoci se svých práv jejich uplatněním v trestním řízení, je možné, aby orgány činné v trestním řízení tomu přispěly také poučením o možnostech poskytnutí peněžité pomoci poškozenému, a to na základě zákona č. 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti. V takovém případě stačí dle ustanovení § 4 odst. 3 ZPMS jen doplnit informaci určenou poškozenému o možnou pomoc od Probační a mediační služby, jakožto organizační složky státu, která je činná v územním obvodu každého okresního soudu a která postupem času stále více pomáhá poškozeným s odstraněním škodlivých následků trestných činů, jako např. pomoc poškozenému při řádném vyplnění žádosti o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestných činů poskytovaná pracovníky Probační a mediační služby. Při plnění těchto práv orgány činnými v trestním řízení vůči poškozenému, je přitom kladem velký důraz na ochranu poškozeného, tedy na to, aby poučení bylo poskytnuto v přiměřené míře, pro poškozeného dostatečně srozumitelně a také aby veškeré potřebné informace o možnostech a způsobech uplatnění jeho základních procesních práv, byly poskytnuty včas.⁵³

Obsah práv poškozeného je velice široký, proto v praxi často dochází k situacím, kdy je poškozený poučen pouze formálně, tzn., že je poškozenému předloženo poučení v písemné podobě citací právních norem, aniž by byl poučen též ústně, což obvykle vede k tomu, že poškozený není schopen ve skutečnosti vykonávat plně svá práva, přitom takovéto kompletní poučení nijak trestní systém spravedlnosti nezatěžuje, jen zvýší kompetence poškozeného na uplatnění jeho práv.⁵⁴ Orgány činné v trestním řízení však dle judikaturního rozhodnutí č. 2/70 k ustanovení § 46 trestního řádu mají povinnost poučit poškozeného pouze o jeho procesních právech, která má poškozený v trestním řízení, ale ne však o dalších právech, případně povinnostech, z čehož tedy plyne, že další poučení vyjma

---

⁵³ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 51-53

⁵⁴ Tamtéž

procesních práv poškozeno, na něž se tato povinnost nevztahuje, je na uvážení konkrétního orgánu činného v trestním řízení poskytnutí taková poučení. V rámci poučovací povinnosti nutno zmínit také způsob **předvolání svědka k hlavnímu líčení** společně s vyrozuměním této osoby jako osoby poškozené, jestliže by se jednalo o celodenní, případně několikadenní jednání. Pokud by byl použit normovaný vzor předvolání, musí být v textu důsledně vyznačen počátek hlavního líčení, stejně tak doba plánovaného výslechu vyslychané osoby a informace o tom, že není nutná účast poškozeného jak při zahájení hlavního líčení, tak ani tehdy, jestliže uplatňuje nárok na náhradu škody, aby byla co nejvíce šetřena osoba poškozeného.⁵⁵

Ad 2)

Dalším způsobem, který posiluje postavení poškozeného v trestním řízení, je **provedení výslechu svědka** tak, aby nevyslechnutý svědek nebyl přítomen při výslechu obžalovaného a jiných svědků. Jestliže je obava, že svědek v přítomnosti obžalovaného nebude vypovídat pravdu nebo jde-li o svědka, kterému či jeho osobě jemu blízké z podaného svědectví hrozí újma na zdraví, smrt nebo jiné vážné nebezpečí, předseda senátu učiní taková vhodná opatření, která povedou k zajištění bezpečnosti, případně utajení totožnosti svědka anebo vykáže obžalovaného z jednací síně na dobu, po kterou bude svědek vyslychán.⁵⁶

S vyslycháním svědka souvisí též **provádění výslechu prostřednictvím videokonferenčního zařízení** dle § 111a trestního řádu, které tak může významně dopomoci ke zmírnění škodlivých vlivů, které působí na psychický stav oběti při projednávání věci v řízení před soudem.⁵⁷

K výslechu svědka nutno ještě uvést možnost **vyloučení veřejnosti z hlavního líčení či jeho části týkající se konkrétně výslechu poškozeného** dle § 200 trestního řádu, a to za předpokladu, že by veřejné projednání věci ohrozilo utajované informace chráněné zvláštním zákonem, dále mravnost nebo nerušený průběh jednání, anebo bezpečnost či jiný důležitý zájem vyslychaných osob, čímž je dále takto posílena ochrana poškozeného.

---

⁵⁵ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 53

⁵⁶ § 209 odst. 1 trestního řádu

⁵⁷ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 53-54

Ad 3)

Jako další prostředek, který umožňuje alespoň přiblížit se snaze o rehabilitaci a také respektu osoby poškozené, je dále možnost **poskytnutí přijatelných podmínek poškozenému k tomu, aby vyjádřil své pocity a také jak vnímá celkový dopad spáchaného trestného činu vůči sobě**, ať už se takové ovlivnění spáchaným trestným činem týkalo zásahu do fyzického či psychického zdraví nebo hmotné újmy poškozeného, rovněž i jiných oblastí života týkajících se vztahů či sociálních vazeb poškozeného.⁵⁸ Toto právo poškozenému přiznává ustanovení § 212a trestního řádu, které poškozenému dává právo požadovat v hlavním líčení, aby mohl učinit prohlášení o tom, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho dosavadní život s tím, že předseda senátu takové žádosti musí vyhovět a umožnit tak poškozenému ústní prohlášení nejpozději v závěrečné řeči, přičemž takovéto ústní prohlášení poškozeného lze přerušit, ale jen tehdy, pokud se zřejmě odchyluje z jeho rámce.

3.2 Procesní práva poškozeného v trestním řízení

Smyslem a účelem procesních práv, jenž náleží poškozenému, je dosažení jeho morální satisfakce, která spočívá v odsouzení pachatele, případně ke smírnému řešení sporu v rámci institutu zvaného narovnání, anebo dohody o vině a trestu či obzvlášť k přiznání nároku poškozeného v řízení, tzv. adhezním řízení.⁵⁹

Vymezení pojmu poškozeného je velmi široké, proto s tímto rozsáhlým vymezením trestní řád zajišťuje každému poškozenému relativně široký okruh procesních práv, ale nestanovuje povinnost poškozenému taková práva opravdu uplatnit. Z toho plyne, že je pouze na poškozeném, zda se rozhodne od výkonu svých procesních práv, která mu ze zákona náleží, upustit, a to bez jakéhokoli nucení k výkonu těchto práv, jenž je zakázané.⁶⁰

V předchozí kapitole jsem uvedla 3 procesní práva jako instituty posilující postavení poškozeného a v této kapitole se dále zaměřím na další jednotlivá procesní práva poškozeného, která mu náleží.

---

⁵⁸ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 57-58

⁵⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 271

⁶⁰ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 270-276

Poškozený je dle trestního řádu řazen do dvou skupin, z nichž jednou kategorií jsou ti, kteří mohou žádat náhradu škody způsobené trestným činem a druhou kategorií jsou ti, jimž toto právo ze zákona nenáleží.⁶¹ Poškozenému, jemuž náleží právo uplatnit vůči obviněnému nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy, jenž byla způsobena trestným činem či na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem, tak dle ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu náleží oprávnění k tomu, aby navrhl soudu v odsuzujícím rozsudku uložení obžalovanému povinnosti nahradit takovéto újmy či vydat prospěch, který trestným činem získal. Takovýto návrh musí poškozený uplatnit nejpozději u hlavního líčení, a to před zahájením dokazování, jestliže je ale sjednána dohoda o vině a trestu, musí být tento návrh uplatněn nejpozději při prvním jednání o takovéto dohodě. Citované ustanovení též stanovuje, že důvod i výši takové škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení musí poškozený doložit.

3.2.1 Procesní práva poškozeného bez ohledu na možnost žádat náhradu škody nebo nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení

3.2.1.1 Právo na užívání mateřského jazyka

Ustanovení § 2 trestního řádu, ve kterém jsou zakotveny základní zásady trestního řízení, jenž jsou těmi nejdůležitějšími principy pro zajištění účelu trestního řádu, zajišťuje v odstavci 14 poškozenému v trestním řízení právo na užívání mateřského jazyka či jazyka, o kterém poškozený uvede, že ho ovládá. Citované ustanovení nám tak říká, že orgány činné v trestním řízení vedou řízení a vyhotovují svá rozhodnutí v českém jazyce a pokud poškozený prohlásí, že český jazyk neovládá, má právo na to, aby se jednalo v něm uvedeném jazyce, který ovládá. Tuto povinnost pro OČTŘ vést řízení a vyhotovit svá rozhodnutí v českém jazyce zavedla novela trestního řádu z roku 1993, což do trestního řádu zavedlo přesnou úpravu toho, který jazyk je v České republice úředním, respektive jednacím jazykem.⁶²

V ustanovení § 2 odst. 14 trestního řádu, kde je vyjádřena tato zásada, je tato zásada rovněž zakotvena na ústavní úrovni v čl. 37 odst. 4 LZPS a v neposlední řadě též v ustanovení § 7 odst. 3 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a

⁶¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 334

⁶² JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 589

soudcích, přičemž trestní řád ji rozšiřuje oproti ostatním uvedeným ustanovením i pro řízení před ostatními orgány činnými v trestním řízení.⁶³

3.2.1.2 Právo poškozeného nahlížet do spisu

Každému poškozenému, stejně jako jeho obhájci, zmocněnci, zákonnému zástupci i opatrovníkovi, náleží dle ustanovení § 65 trestního řádu právo nahlížet do spisů, s výjimkou protokolu o hlasování dle ustanovení § 58 TŘ a osobních údajů tzv. utajovaného svědka dle § 55 odst. 2 TŘ, dále dělat si z nich výpisky a poznámky, také pořizovat si na své náklady kopie spisů i jejich částí. Takovéto nahlížení do spisů je však nutné učinit opatřeními tak, aby nedošlo k zpřístupnění údajů, se kterými se mohou v trestním řízení seznamovat pouze orgány činné v trestním řízení a úředníci.

Spisy se v tomto smyslu rozumí celý trestní spis s jeho jednotlivými částmi, včetně příloh, které obsahuje, jako jsou např. doklady, listiny, doličné věci atd. Do spisů však nelze řadit tzv. sběrné listy, které jsou vedeny u odvolacích soudů nebo u Nejvyššího soudu v řízení o dovolání či o stížnosti pro porušení zákona, ale ani tzv. dozorové spisy státního zástupce. Tyto 2 druhy spisů, které nepatří do základních trestních spisů se všemi jejich částmi, jsou pouhými pracovními pomůckami uvnitř orgánů činných v trestním řízení, které obsahují pouze kopie nebo opisy rozhodnutí ze základních spisů a také pracovní materiály těchto orgánů a právo nahlížet do těchto spisů dle § 65 trestního řádu na ně nedopadá. Dle citovaného ustanovení nelze nahlížet rovněž do rejstříků a evidenčních pomůcek vedených u orgánů činných v trestním řízení, protože to jsou jen jejich vnitřní pracovní nástroje v rámci jejich činnosti.⁶⁴

3.2.1.3 Právo činit návrhy na doplnění dokazování

Ustanovení § 43 odst. 1 TŘ definující pozitivní vymezení poškozeného rovněž opravňuje poškozeného činit návrh na doplnění dokazování. Dokazování je praveno v § 89 trestního řádu, který stanovuje, že za důkaz lze považovat vše, co může přispět k objasnění věci, jako výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny, které jsou důležité pro trestní řízení, stejně tak ohledání.

---

⁶³ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 589

⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 704-705

Jakmile jsou v hlavním líčení provedeny všechny důkazy, předseda senátu zjistí, jestli činí poškozený návrh na doplnění dokazování či nikoli. V případě veřejného zasedání, jsou-li prováděny důkazy, zde se návrh poškozeného uplatní obdobně, neboť na provádění důkazů ve veřejném zasedání se použije přiměřeně ustanovení o dokazování u hlavního líčení. V řízení u odvolacího soudu po zahájení veřejného zasedání přednese předseda senátu, případně jím určený člen senátu napadený rozsudek a potom podá zprávu o stavu dané věci. Následně, jak odvolatel přednese své odvolání a odůvodní je, státní zástupce a osoby, které mohou být rozhodnutím odvolacího soudu přímo dotčeny - poškozený, pokud není odvolatelem, přednesou své vyjádření a návrhy na provedení dokazování. Jestliže ale není poškozený přítomen a jeli vyjádření obsaženo ve spise, případně jestli požádá-li o to, potom obsah jeho podání přednese předseda senátu nebo předsedou určený člen senátu. Odvolací soud však může přihlížet jen k těm důkazům, které již byly provedeny ve veřejném zasedání před odvolacím soudem s tím, že tyto důkazy však hodnotí v návaznosti na důkazy, které provedl soud prvního stupně v hlavním líčení. Z toho tak vyplývá, že odvolací soud je vázán hodnocením soudu prvního stupně týkajícího se těchto důkazů, ovšem vyjma těch důkazů, které si odvolací soud provedl sám ve veřejné zasedání.⁶⁵

3.2.1.4 Právo na přiměřený způsob provádění úkonů trestního řízení

Trestní řád v ustanovení § 52 přiznává poškozenému, aby s ním bylo jednáno při provádění úkonů trestního řízení tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel trestního řízení. Tzn., je nutné s poškozeným jednat přiměřeně povaze a účelu daného úkonu tak, aby byla šetřena jeho osobnost a jeho ústavou zaručená práva vždy, nehledě na fázi trestního řízení, přičemž zákonnost trestního řízení, dle judikaturního rozhodnutí k citovanému ustanovení R 2/98 – II, se posuzuje podle znění toho trestního řádu, který je účinný v době provádění takových úkonů.

Úkony trestního řízení se rozumí takové úkony, které jsou vykonávány orgány činnými v trestním dle trestního řádu, stejně tak na jeho základě.⁶⁶ Orgány činné v trestním řízení jsou povinny činit procesní úkony dle § 89 odst. 3 trestního řádu tak, aby nedocházelo k nezákonnému donucení či hrozbě takového donucení, protože nezákonně získaný důkaz je v řízení nepoužitelný. Toto ustanovení ovšem

⁶⁵ § 215 odst. 4, § 235 odst. 2 a § 263 odst. 5 až 7 trestního řádu

⁶⁶ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 589

vymezuje výjimku, kdy lze použít nezákonně získaný důkaz, a to tehdy, když se použije jako důkaz proti té osobě, jenž takového donucení či hrozby donucení použila.

3.2.1.5 *Právo poškozeného vyjádřit souhlas s trestním stíháním*

Novelou z roku 1990 bylo do trestního řádu zakotveno ustanovení § 163 týkající se trestního stíhání se souhlasem poškozeného, které tak zapříčinilo výraznou změnu v trestním právu. Zavedení institutu trestního stíhání se souhlasem poškozeného je významnou výjimkou ze zásady oficiality a legality zakotvených v ustanoveních § 2 odst. 3 a odst. 4 trestního řádu, neboť do roku 1990 byly stíhány všechny trestné činy z úřední povinnosti, nehledě na stanovisko poškozeného, jak je tomu dnes. Pro trestné činy taxativně uvedené v ustanovení § 163 odst. 1 trestního řádu, rovněž za podmínek tam uvedených, lze zahájit trestní stíhání, případně též v zahájeném trestním stíhání pokračovat, jen tehdy, jestliže k němu dá poškozený souhlas. Toto ustanovení tak bere zřetel nejen na poškozeného, ale také na další osoby uvedené v citovaném ustanovení, které v důsledku spáchání trestného činu a odsouzení za něj jsou mnohdy vedle pachatele také postiženy, ovšem jinak, než trestně. Pokud dá poškozený orgánům činným v trestním řízení souhlas s trestním stíháním, tyto orgány potom postupují tak, jakoby postupovaly v řízení o jakémkoli jiném trestném činu. Jestliže však poškozený nedá souhlas s trestním stíháním, v takovém případě se jedná o důvod zakládající nepřipustnost trestního stíhání dle § 11 odst. 1 písm. h) téhož zákona.⁶⁷

Poškozený má právo učinit vyjádření dvěma způsoby, a to písemně státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu, a jestliže tak poškozený písemně neučiní, příslušný orgán činný v trestním řízení zaznamená jeho obsah do protokolu. Poškozený má právo disponovat se svým souhlasem či nesouhlasem, tzn., že má právo svůj souhlas s trestním stíháním vzít výslovným prohlášením kdykoli zpět až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě. Jestliže však poškozený výslovně odepře souhlas s trestním stíháním nebo jej vezme zpět, nemůže ho již znovu udělit. Proto než poškozený učiní jakékoli z těchto rozhodnutí, je důležité, aby si to nejprve pečlivě promyslel, než učiní takové rozhodnutí, které pro něj bude již nevratné.⁶⁸

⁶⁷ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 900-901

⁶⁸ § 163 odst. 2 trestního řádu

Jak trestní řád umožňuje trestní stíhání se souhlasem poškozeného, rovněž v ustanovení § 163a doplněného novelou z roku 2001 vymezuje výjimky, kdy takového souhlasu není třeba, a to za předpokladu, že:

- a) byla takovým trestným činem způsobena smrt,
- b) poškozený není schopen dát souhlas pro duševní chorobu nebo poruchu, pro kterou byla jeho svéprávnost omezena,
- c) poškozeným je osoba mladší 15 let,
- d) z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhrůžkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností.⁶⁹

Nevyjádří-li se poškozený ihned na výzvu orgánu činného v trestním řízení, jestli souhlasí s trestním stíháním dle § 163, má poškozený nárok na přiměřenou lhůtu k vyjádření, která však činí nejvýše 30 dnů. Ovšem po marném uplynutí takovéto lhůty dojde k zániku práva poškozeného učinit souhlas s trestním stíháním, resp. nelze již učinit souhlas s trestním stíháním, přičemž poškozený však o tom musí být písemně poučen.⁷⁰

Jako příklad z praxe týkající se možného souhlasu poškozeného s trestním stíháním se souhlasem poškozeného uvádím usnesení Nejvyššího soudu České republiky, ve kterém se NS vypořádával s důvodem podaného dovolání dle § 265b odst. 1 písm. e) a písm. g) TŘ. Dovolatel tedy namítá, že bylo proti obviněnému vedeno trestní stíhání, ačkoli podle zákona bylo nepřípustné a že rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení skutku nebo jiném nesprávném hmotněprávní posouzení. NS v předmětné věci zkoumal podmínky přípustnosti dovolání a shledal, že dovolání bylo přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) TŘ, neboť obviněný napadl rozhodnutí soudu druhého stupně, kterým bylo pravomocně rozhodnuto ve věci samé a kterým byl mimo jiné zamítnut jeho řádný opravný prostředek (odvolání) proti rozsudku uvedenému v § 265a odst. 2 písm. a) TŘ, současně bylo dovolání přípustné i podle § 265a odst. 2 písm. a) TŘ, protože odvolací soud z podnětu odvolání státního zástupce zrušil výrok o trestu z rozsudku soudu prvního stupně a současně o trestu rozhodl nově. Obviněný poukázal na to, že předseda představenstva poškozené společnosti a jediný akcionář této společnosti nedal souhlas k trestnímu stíhání obviněných, v důsledku toto tak soud prvního stupně vydal usnesení, kterým trestní stíhání

⁶⁹ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 903

⁷⁰ § 163a odst. 2 trestního řádu

obviněného a jeho syna zastavil. Argumentace použitá v odůvodnění soudem prvního stupně byla podle odvolatele přesvědčivá a výstižná, institut souhlasu poškozeného dle § 163 TŘ tak byl vyložen správně. Toto rozhodnutí však bylo Vrchním soudem v Olomouci zrušeno, kdy tento soud argumentoval nepochopením daného institutu, který je dle něj svou povahou „odklonem“ svého druhu. Právní názor odvolacího soudu je tak v rozporu se záměrem jak zákonodárce, tak rovněž i s ústavním principem rovnosti v právech, stejně tak v rozporu s principem subsidiarity trestní represe. Z odvolatelova stanoviska nutno vycházet a institut souhlasu poškozeného vykládat takovým způsobem, který je pro poškozeného nejpříznivější, aby nebyla nastolena nerovnost spočívající v tom, že například fyzické osobě jako podnikateli by právo k udělení či odepření souhlasu s trestním stíháním vůči osobě blízké bylo přiznáno, kdežto fyzické osobě podnikající prostřednictvím právnické osoby za situace, kdy jde o společnost s jediným společníkem, by bylo také osobě odepřeno. Vrchní soud v Olomouci vyšel z úvahy, že je třeba důsledně oddělit osobu fyzickou a osobu právnickou, nehledě na to, že se posléze stala jediným akcionářem. Naplnění dovolacího důvodu podle § 265b odst. 1 písm. g) TŘ obviněný dovedl v několika směrech, například poukázal na uznání viny a odsouzení pro tentýž skutek, pro nějž byl jeho syn naopak zproštěn obžaloby, což podle něj znamená, že se ve stejné situaci nerozhodovalo stejně. K dovolání obviněného se písemně vyjádřil státní zástupce činný u Nejvyššího státního zastupitelství a uvedl, že právní názor Vrchního soudu v Olomouci vyjádřený v jeho usnesení považuje za zcela správný. Podle státního zástupce nelze zaměňovat subjekt poškozeného, tedy akciovou společnost a fyzickou osobou, i kdyby byla statutárním orgánem a později i zřejmě jediným akcionářem poškozené společnosti. NS dospěl k závěru, že dovolání obviněného bylo podáno z jiných důvodů, než jsou uvedeny v § 265b TŘ, současně v jeho relevantně uplatněných částech bylo uváženo, že se nejednalo o jeho opodstatněnost. Z toho důvodu NS dovolání odmítl. Ustanovení § 163 odst. 1 TŘ, které vyžaduje v určitých případech souhlas poškozeného s trestním stíháním, se tak uplatní jen v případech, je-li poškozeným fyzická osoba. Proto pokud byla trestným činem způsobena škoda na majetku právnické osoby, v tomto případě obchodní společnosti či jestliže je právnická osoba z jiného důvodu v postavení poškozeného dle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ, za takových okolností není trestní stíhání podmíněno souhlasem takové právnické osoby, která tak nemůže být vůči podezřelému či obviněnému ve vztahu dle ustanovení § 100

odst. 2 TŘ. Taktéž to platí v případě, kdy členem statutárního orgánu nebo společníkem takové poškozené právnické osoby je fyzická osoba, která je vůči podezřelému či obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 TŘ. Ovšem pokud bylo trestní stíhání vedeno bez souhlasu poškozené právnické osoby, i když členem jejího statutárního orgánu nebo společníkem byla fyzická osoba, která byla vůči obviněnému ve vztahu dle § 100 odst. 2 TŘ, potom není možné z toho dovodit, že trestní stíhání bylo dle § 11 odst. 1 písm. i TŘ nepřijatelné a že tak došlo k naplnění důvodu dle § 265b odst. 1 písm. e) TŘ.⁷¹

3.2.1.6 Právo na ochranu informací týkajících se poškozeného

Orgány činné v trestním řízení jsou povinny v rámci své činnosti poskytovat informace veřejnosti, přitom musí postupovat při poskytování těchto informací tak, aby neohrozily skutečnosti důležité pro trestní řízení, a aby v přípravném řízení nedošlo ke zveřejnění údajů o poškozeném. V souladu s těmito požadavky, OČTŘ musejí obzvlášť dbát na ochranu osobních údajů a soukromí poškozeného, který je mladší 18 let. Sdělování informací o své činnosti poskytují orgány činné v trestním řízení veřejnosti prostřednictvím veřejných sdělovacích prostředků, ovšem za výše uvedených předpokladů, týkajících se zaručení ochrany informací o poškozených. OČTŘ mohou rovněž odeprít poskytnutí informací, a to z toho důvodu, jestliže je to potřebné pro ochranu zájmů poškozeného, tzn., jedná-li se o informace v přípravném řízení týkající se poškozeného nebo pokud jde o informace o nezletilém poškozeném.⁷²

Zákaz cenzury, rovněž vymezení povinnosti pro orgány činné v trestním řízení, přiměřeným způsobem poskytovat informace o své činnosti, tedy posílení ochrany práva poškozeného na soukromí a rodinný život, je obecně garantováno v čl. 10 a 17 LZPS, čl. 17 a čl. 23 odst. 1 MPLP, čl. 6 odst. 1 a čl. 8 EÚLP. Poskytování informací o trestním řízení a osobách na něm zúčastněných, poškozených dle ustanovení § 8a – 8d, bylo do trestního řádu vyjádřeno novelou provedenou zákonem č. 207/2011 Sb., která nabyla účinnosti 3. 8. 2011. Ochrana osobnosti, stejně tak práva obětí trestné činnosti věnuje pozornost také rámcové rozhodnutí Rady Evropské unie ze dne 15. 3. 2001 č. 2001/220/SVV o postavení

---

⁷¹ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47

⁷² § 8a trestního řádu

obětí v trestním řízení, ze kterého bylo čerpáno v důvodové zprávě k zmíněné novele.⁷³

Poskytováním fotografií obětí, obrazových záznamů, stejně tak osobních údajů, zveřejněním veřejnosti, může způsobit pro poškozeného velmi nepříznivé důsledky ve formě zásahu do jejich soukromí, čímž hrozí, že takovéto zveřejnění je bude ještě více traumatizovat a znepríjemňovat jim možné vyrovnání se s nastalou životní situací, především, jestli půjde o případy týkající se života, zdraví či lidské důstojnosti. Právě tohle vedlo k zavedení změny právní úpravy provedené výše zmíněnou novelou na ochranu poškozeného, kdy došlo ke zpřísnění ochrany osobních zájmů poškozených. Změna spočívá v tom, že na základě ustanovení § 8a – § 8d trestního řádu se zakazuje zveřejňování obrazových snímků, obrazových a zvukových záznamů nebo jiných informací o průběhu řízení, které by umožňovaly zjištění totožnosti poškozeného v přípravném řízení, stejně tak v hlavním líčení nebo ve veřejném zasedání. Tento zákaz rovněž platí na zveřejnění informací o nařízení či provedení odposlechu a záznamu telekomunikačního provozu dle ustanovení § 88 či informace z něj získané, dále o informacích získaných sledováním osob a věcí na základě § 158d odst. 2 a 3, jestliže umožňují takto zjistit totožnost poškozeného, pokud k tomu však poškozený nedal souhlas.⁷⁴

Poškozený, který vystupuje v trestním řízení v postavení svědka a jemuž hrozí nebezpečí v souvislosti s pobytem obviněného nebo odsouzeného na svobodě, má právo požadovat, aby mu byly poskytnuty informace o

- a) propuštění nebo uprchnutí obviněného z vazby,
- b) propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu trestu odnětí svobody,
- c) přerušení výkonu trestu odnětí svobody,
- d) propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu ústavního ochranného léčení,
- e) změně formy ochranného léčení z ústavní na ambulantní,
- f) propuštění nebo uprchnutí odsouzeného z výkonu zabezpečovací detence,
- g) změně zabezpečovací detence na ochranné léčení, stejně tak

---

⁷³ PÚRY, František. *Posílení ochrany informací v trestním řízení*. Právní rozhledy. 2009, č. 7, s. II

⁷⁴ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 602-605

- h) jakémkoli vydání obviněného nebo odsouzeného do cizího státu nebo jeho předání do jiného členského státu EU v rámci mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních.⁷⁵

Poškozenému dále náleží v souvislosti s právem na ochranu informací další práva, jako právo být obeznámen se skutečnostmi nasvědčujícími tomu, že byl spáchán trestný čin a vyrozuměn o učiněných opatřeních, jestliže o to poškozený příslušný orgán činný v trestním řízení požádá dle § 158 odst. 2 TŘ.

Dále poškozenému náleží řada dalších práv, jako právo na doručení opisu usnesení, jestliže byla věc odložena, opis usnesení o postoupení věci jinému orgánu, opis usnesení o zastavení trestního stíhání, vyrozumění o přerušení trestního stíhání, vyrozumění o podání obžaloby, opis obžaloby, opis rozhodnutí o podmíněném podání návrhu na potrestání, vyrozumění o podání návrhu na potrestání soudu, právo být upozorněn ve vyrozumění o hlavním líčení o následcích nedostavení se, opis rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, stejně tak opis rozhodnutí o narovnání.⁷⁶

3.2.1.7 Právo žádat kdykoli v průběhu řízení státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu a právo poškozeného být vyrozuměn o výsledku

Poškozený má na základě § 157a TŘ právo kdykoli v průběhu přípravného řízení žádat státního zástupce, aby byly odstraněny průtahy v řízení nebo závady v postupu policejního orgánu. Tato žádost musí být státnímu zástupci ihned předložena a on je povinen ji vyřídit neprodleně, přičemž podání žádosti poškozeným není limitováno žádnou lhůtou.

3.2.1.8 Právo účasti poškozeného v jednotlivých fázích trestního řízení:

V trestním řízení poškozenému náleží rovněž právo účastnit se řízení v jednotlivých fázích, jako účastnit se sjednávání dohody o vině a trestu, účastnit se hlavního líčení, účastnit se veřejného zasedání o odvolání a účastnit se veřejného zasedání o schválení dohody o vině a trestu.⁷⁷

Právo účastnit se sjednávání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem je poškozenému přiznáno od 1. 9. 2012, kdy nabyla účinnosti

⁷⁵ § 103a odst. 1 trestního řádu

⁷⁶ Použitá ustanovení trestního řádu: § 159a odst. 6, § 171 odst. 2, § 172 odst. 3, § 173 odst. 3, § 176 odst. 1, § 196 odst. 1, § 179g odst. 5, § 179c odst. 4, § 198 odst. 2, § 307 odst. 5, § 309 odst. 2

⁷⁷ § 43 odst. 1 a § 175a odst. 2 TŘ, § 196 odst. 1, § 196 odst. 3 a § 206 odst. 2, § 233 odst. 1 a 2 TŘ, § 314q odst. 1 a 2 TŘ

novela trestního řádu, provedená zákonem č. 193/2012, ovšem za předpokladu, že se poškozený nevzdal svých procesních práv, jež mu ze zákona náleží.⁷⁸

3.2.1.9 Právo před skončením řízení se vyjádřit k věci, učinit prohlášení o dopadu trestného činu na dosavadní život poškozeného a právo pronést závěrečnou řeč

Jak již bylo výše zmíněno, poškozenému dle ustanovení § 43 odst. 1 TŘ náleží právo před skončením řízení se k věci vyjádřit. Jako další prostředek k přiblížení se snaze o rehabilitaci respektu poškozeného jako jedné ze stran trestního řízení, je dále poskytnutí přiměřeného prostoru poškozenému, aby vyjádřil své pocity a jak vnímá dopad spáchaného trestného činu na jeho osobu. Přičemž se zohlední ovlivnění dopadu spáchaného trestného činu vůči poškozenému v rovině jak fyzického i psychického zdraví, tak i způsobení druhotné újmy, stejně tak i v rovině zásahu do dalších stránek života poškozeného, především v oblasti dlouhodobého zásahu a změn jeho rodinných, pracovněprávních, ale také dalších sociálních vazeb. Dle současné právní úpravy a zavedené soudní praxe je dán poškozenému prostor k tomu, aby nejpozději u hlavního líčení v rámci jeho výslechu jako svědka, též při přednesu závěrečné řeči, měl možnost pro vlastní důstojné vyjádření, jaký dopad měl spáchaný trestný čin na jeho osobu, stejně tak na jeho dosavadní život. Z uvedeného vyjádření poškozeného tak mohou zaznít nové informace o změnách v životě poškozeného, které doposud nebyly orgánům činným v trestním řízení známy, které ovšem z pohledu postavení oběti mají svůj význam.⁷⁹

Jestliže v hlavním líčení není dalších důkazních návrhů nebo pokud již bylo rozhodnuto, že se další důkazy provádět nebudou, v takovém případě předseda senátu prohlásí dokazování za skončené a udělí slovo závěrečným řečem. Na závěr hlavního líčení tak má poškozený právo promluvit po závěrečné řeči státního zástupce, a jestliže má poškozený zmocněnce, promluví za něj v takovém případě zmocněnec.⁸⁰

3.2.1.10 Právo na doručení opiu rozsudku

Od nabytí účinnosti zákona o obětech trestných činů, tedy od 1. 8. 2013, kdy došlo ke změně některých ustanovení trestního řádu, má poškozený dále

⁷⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 272-273

⁷⁹ JELÍNEK, J., GRÍVNA, J.: *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, s. 57-58

⁸⁰ § 216 odst. 1 a 2 trestního řádu

nárok na doručení opisu usnesení o zahájení trestního stíhání dle ustanovení § 160 odst. 2 TR. ⁸¹

Rozhodnutí ve formě trestního příkazu se dle § 314f odst. 2 TR doručuje poškozenému obdobným způsobem jako rozsudek dle ustanovení § 130 TR, a to tak, že rozsudek se v opise doručí poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení i tehdy, když byl při vyhlášení rozsudku přítomen.

3.2.2 Procesní práva poškozeného spojená s nárokem na náhradu škody

Poškozený, který může být subjektem adhezního řízení, tzn. osoba, která v souladu se zákonem uplatnila nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení, které bylo získáno trestným činem, má další procesní práva, která poškozenému, jenž tyto nároky neuplatnil nebo uplatnit nemůže, nenáleží. ⁸²

3.2.2.1 Právo poškozeného na bezplatnou právní pomoc, případně pomoc za sníženou odměnu a právo na peněžitou pomoc od státu

Jestliže poškozený nemá dostatek prostředků na to, aby v trestním řízení uplatňoval svá práva, resp. jestliže to odůvodňují majetkové poměry poškozeného dle ustanovení § 51a trestního řádu, za těchto okolností má poškozený nárok na bezplatné zastoupení, případně zastoupení za sníženou odměnu. ⁸³

Úprava nároku nemajetného poškozeného, tedy právo, aby mu bylo od státu poskytnuto kvalifikované zastoupení v trestním řízení, je jistým vyrovnáním procesního postavení poškozeného jako strany trestního řízení vůči procesnímu postavení obviněného. Ovšem jelikož takovéto právo poškozeného, plynoucí z výše citovaného ustanovení, náleží pouze nemajetnému poškozenému, tzn., že poškozený má povinnost osvědčit svoji nemajetnost, která je překážkou v tom, aby si poškozený hradil náklady, jenž mu vznikly přibráním zmocněnce. Dle § 51a odst. 1 trestního řádu se musí jednat o poškozeného, kterému byla trestným činem způsobena těžká újma na zdraví nebo který je pozůstalým po oběti, již byla trestným činem zapříčiněna smrt a jenž osvědčí, že nemá dostatek prostředků hradit si náklady přibráním zmocněnce. ⁸⁴

⁸¹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 273

⁸² JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 272-273

⁸³ Více v kapitolách 2.2.3. a 2.2.5 týkající se zmocněnce a bezplatného zastoupení poškozeného

⁸⁴ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 683

Jedná-li se však o poškozeného mladšího osmnácti let nebo o zvlášť zranitelnou oběť podle ZOTČ, takový poškozený má nárok na bezplatnou právní pomoc od zmocněnce i tehdy, jestliže neosvědčí svůj nedostatek prostředků k tomu, aby si hradil náklady spojené s příbráním zmocněnce, ovšem za předpokladu, že nepůjde o trestný čin zanedbání povinné výživy upravený § 196 trestního zákoníku.⁸⁵

Poškozený, jenž byl řádně poučen o svých procesních právech, má rovněž právo požadovat peněžitou pomoc od státu, garantovanou ustanovením § 23 ZOTČ, která mu však náleží za podmínek stanovených tímto zákonem.

3.2.2.2 *Právo uplatnit nárok na náhradu škody*

Z ustanovení § 43 odst. 3 TŘ vyplývá právo poškozeného uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení, tedy že poškozený je oprávněn navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích škodu nebo nemajetkovou újmu, která byla poškozenému způsobena trestným činem, nebo vydat bezdůvodného obohacení, které obžalovaný získal na úkor poškozeného, a to spáchaným trestným činem. Jakmile je v hlavním líčení přednesena obžaloba, předseda senátu se zeptá poškozeného, jestli navrhuje pro obžalovaného uložení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích způsobené trestným činem či k vydání bezdůvodného obohacení, které získal trestným činem a také v jakém obsahu. Takovýto návrh je však nutné učinit nejpozději u hlavního líčení, a to před zahájením dokazování. Jestliže se však poškozený k hlavnímu líčení nedostavil a jeho návrh je již obsažen ve spise, potom ze zákona postačí, aby předseda senátu takovýto návrh přečetl ze spisu bez přítomnosti poškozeného.⁸⁶

Na základě ustanovení § 43 odst. 3 s přihlédnutím k § 228 TŘ může poškozený uplatňovat nárok na náhradu v penězích, ale pouze škody majetkové s širším smyslu, tzv. škody vyjádřitelné v penězích,⁸⁷ jak rovněž vyplývá ze zavedené soudní praxe, tj. z trestního rozhodnutí č. II/1962, práva podle § 43 odst. 1 TŘ poškozenému náleží bez ohledu na to, jestli může nebo nemůže s přihlédnutím k povaze utrpěné škody, uplatňovat vůči obviněnému nárok na její náhradu, dále nárok na náhradu nemajetkové újmy v penězích a nárok na vydání

⁸⁵ § 51a odst. 2 trestního řádu

⁸⁶ § 43 odst. 3 a § 206 odst. 2 trestního řádu

⁸⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 519

bezdůvodného obohacení. Přičemž tato práva může poškozený vykonávat osobně nebo zmocněncem dle § 50 a 51 TŘ.⁸⁸

Způsob rozhodování nároku poškozeného vedle ustanovení § 43 odst. 3 rovněž upravuje § 228 odst. 1 TŘ, kde jsou vymezeny podmínky pro uložení povinnosti obžalovanému k náhradě škody poškozenému, jimiž je uplatnění nároku poškozeného:

- a) podáním návrhu, aby soud uložil obžalovanému povinnost nahradit v penězích poškozenému škodu nebo nemajetkovou újmu způsobenou trestným činem či vydat bezdůvodné obohacení, které obžalovaný získal na úkor poškozeného trestným činem,
- b) vůči konkrétní osobě, tedy obžalovanému,
- c) včasným podáním návrhu a
- d) uvedením výše škody.

Pro nemajetkovou újmu, jako součást škody, je vyžadována větší analýza, než je tomu u škody, protože v jejím srovnání s ušlým ziskem, přímou škodou, jakož i dobou celé kauzy by nemajetková „satisfakce“, jenž určuje zadostiučinění, obsahuje omluvu, odčinění ublížení nebo újmy v penězích, měla být v určitém poměru vyjádřeném v procentech. Satisfakcí se rozumí kvalifikačně vyjádřená hodnota v penězích, která se stanovuje určitým procentem ze způsobené škody za každý rok, po který škůdce činil. Nemateriální újme a dosažení satisfakce uložení povinnosti škůdci se zabýval jak Nejvyšší soud, tak i Ústavní soud, kdy Nejvyšší soud se ztotožňuje s nálezem Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 1310/09 ze dne 5. 8. 2009, a tedy NS ČR konstatoval, že poškozený žalobce má možnost dosáhnout satisfakce tak, že bude škůdci uložena povinnost nahradit poškozenému nemateriální újmu nebo mu poskytnout morální satisfakci, případně se mu podaří dosáhnout alespoň konstatování porušení práva.⁸⁹

Za předpokladu, že podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích či k vydání bezdůvodného obohacení není podklad, anebo jestliže by pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích či k vydání bezdůvodného obohacení bylo třeba provádět další dokazování, které by způsobilo podstatné protažení

⁸⁸ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 668

⁸⁹ NEDBÁLEK, K. *Újma, škoda v ČR a SR, Praktický nástin výpočtu*. Slušovice: Miroslav Tomšů – Nakladatelství Monument, 2018, s. 25

soudního řízení, v takovém případě na základě ustanovení § 229 odst. 1 TR soud odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným příslušným orgánem.

Z judikatury, konkrétně z rozhodnutí B 3/82 – 22 k citovanému paragrafu vyplývá, že trestní soud rozhodující o náhradě škody v adhezním řízení nesmí zbytečně odkazovat poškozeného s nárokem na náhradu škody na občanskoprávní řízení či na řízení před jiným příslušným orgánem, jestliže může o nároku sám rozhodnout a nezpůsobilo by to tak podstatné protažení trestního řízení.

Z nejnovějších rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky týkající se nemajetkové újmy bych dále ráda nastínila usnesení z roku 2019, v němž Nejvyšší soud rozhodl v neveřejném zasedání konaném 21. 5. 2019 o dovolání, které podal obviněný proti usnesení Krajského soudu v Brně, jako soudu odvolacího v trestní věci vedené u Městského soudu Brně a jenž je vhodným příkladem rozhodování o nemajetkové újmě a její výměře. Obžalovaný jako kupující, vědom si tísně poškozené spočívající v aktuální potřebě peněz, o níž věděl z předchozího jednání s druhým obviněným, umocněné očekávaným narozením dítěte, protože poškozená byla ve vysokém stupni těhotenství a musela být zřejmá i z okolností sjednávání smlouvy a kupní ceny, rovněž i s vědomím rozumové slabosti poškozené, spočívající v poruše osobnosti s rysy závislosti na okolí, submitivity a snadné ovlivnitelnosti, což mu muselo být z verbální i neverbální komunikace při jednání s poškozenou jasné již od samého počátku a také s využitím nezkušenosti poškozené, jenž nebyla schopna reálně posoudit skutečnou cenu jí prodávaných pozemků a která mu jako osobě dlouhodobě pohybující se na trhu s realitami plně důvěřovala, uzavřel jako fyzická osoba – kupující s poškozenou jako prodávající, kupní smlouvu na pozemky za kupní cenu 190 000 Kč, přičemž v kupní smlouvě byla navíc stanovena smluvní pokuta ve výši poloviny kupní ceny ve výši 95 000 Kč pro možnou situaci, kdy by poškozená své závazky z kupní smlouvy nesplnila. Obviněný si však dle svých zkušeností za dlouhá léta na trhu musel být vědom, že cena pozemků je mnohonásobně vyšší. Tržní hodnota pozemků dle znaleckého posudku činila k datu uzavření kupní smlouvy 1 478 190 Kč, přičemž část kupní ceny ve výši 90 000 Kč byla téhož dne poškozené uhrazena v hotovosti prvním obviněným, kterou si však druhý obviněný ponechal, ze zbytku kupní ceny byla uhrazena záloha na daň z převodu nemovitostí ve výši 7 600 Kč příslušnému Finančnímu úřadu pro Jihomoravský kraj a zbývající částka ve výši 92 400 Kč

byla nadvakrát vyplacena na účet společnosti, v níž působil druhý obviněný jako jediný společník. Za toto byli rozsudkem Městského soudu v Brně první a druhý obviněný uznáni vinnými přečinem lichvy podle § 218 odst. 1 aliene první, odst. 2 písm. a) TZ, obviněný byl za tento přečin odsouzen k trestu odnětí svobody v trvání 24 měsíců, jehož výkon mu byl podmíněně odložen na zkušební dobu 40 měsíců a bylo mu uloženo, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou trestným činem způsobil, veřejně se osobně omluvil poškozené prostřednictvím placené inzerce v alespoň jedné regionální tiskovině, alespoň jedné regionální rozhlasové stanici a poskytl poškozené přiměřené zadostiučinění, jenž má spočívat v částce nejméně 750 000 Kč. Oběma obviněným byla uložena povinnost rukou společnou a nerozdílnou nahradit poškozené škodu ve výši 1 288 190 Kč a nemajetkovou újmu v penězích v částce 75 000 Kč a dále byla poškozená se zbytkem svého nároku na náhradu škody a nemajetkové újmy v penězích odkázána na řízení ve věcech občanskoprávních. Obviněný se odvolal proti rozsudku Krajského soudu v Brně a o odvolání rozhodl usnesením tak, že jen zamítl. Dále obviněný podal prostřednictvím svého obhájce proti rozhodnutí Krajského soudu v Brně dovolání, kterým navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil usnesení Krajského soudu v Brně, rovněž rozsudek Městského soudu v Brně a věc vrátil tomuto soudu k novému projednání a rozhodnutí, dále aby zrušil uvedená usnesení Krajského soudu v Brně a usnesení Městského soudu v Brně. K podanému dovolání se vyjádřil Nejvyšší státní zástupce, který konstatoval, že návrh na rozhodnutí dovolacího soudu podle jeho názoru nebyl úplný, když neobsahoval konkrétní návrh na další postup soudu po zrušení napadeného rozhodnutí. Ale rovněž k tomu uvedl, že se nejednalo o úplnou absenci některé z náležitostí obsahu dovolání a že dovolání je přípustné proti meritornímu pravomocným soudním rozhodnutím taxativně uvedeným v ustanovení § 265a odst. 1, 2 TŘ. Nejvyšší soud zkoumal přípustnost dovolání, zda bylo podáno v zákonné lhůtě a na místě, kde lze takové podání učinit, zda je j podala oprávněná osoba a dospěl k závěru, že dovolání obviněného bylo přípustné podle § 265a odst. 1, odst. 2 písm. h) TŘ. Nejvyššího soudu České republiky v tomto případě dospěl k závěru, že dovoláním napadená rozhodnutí jsou zatížena vadou naplňující dovolací důvody a rozhodl tak, že zrušil usnesení Krajského soudu v Brně v části, v níž došlo k zamítnutí odvolání obviněného ve vztahu k výroku, jímž mu bylo uloženo, aby poskytl poškozené přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč a jemu předcházející rozsudek Městského soudu v Brně, a to ve výroku, jímž bylo obviněnému uloženo, aby

poskytl poškozené přiměřené zadostiučinění spočívající v částce nejméně 750 000 Kč. Současně zrušil i další rozhodnutí na zrušené části rozhodnutí obsahově navazující a podle § 265m odst. 2 TŘ per analogiam odkázal poškozenou se zbytkem nároku na náhradu nemajetkové újmy v penězích na řízení ve věcech občanskoprávních. K tomuto se ve způsobu rozhodování Nejvyšší soud vyjádřil tak, že kasační zásah dovolacího soudu se nedotkl dalších výroků, které jsou ve vztahu k odvolateli obsaženy v rozsudku soudu prvního stupně, výrok o vině zůstal nezměněn, protože není zatížen vadami, které obviněný namítal, stejně tak zůstaly nedotčeny i ostatní výroky. Dále Nejvyšší soud uvedl, že vada, kterou byl rozsudek nalézacího soudu zatížen, i když formálně zasahoval do výroku o trestu, se ve svém obsahovém vyjádření vztahoval k výroku o náhradě nemajetkové újmy v penězích. Proto dle § 265m odst. 2 TŘ, když Nejvyšší soud zruší rozsudek ve výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo o vydání bezdůvodného obohacení, je nutné užít přiměřeně § 265 TŘ, odkazového ustanovení, tedy že Nejvyšší soud odkáže poškozeného s jeho nárokem na občanskoprávní řízení. Nejvyšší soud tak poté, co zrušil výrok v dovoláním napadených rozhodnutích, jímž byl obviněný zavázán poskytnout poškozené přiměřené zadostiučinění, odkázal tuto poškozenou na náhradu nemajetkové újmy na řízení ve věcech občanskoprávních.⁹⁰ Myslím si, že Nejvyšší soud rozhodl správně, když zrušil rozhodnutí týkající se přiměřeného zadostiučinění, neboť v tomto případě shledal důvodnou argumentaci odvolatele, který si oporou o jím citovanou judikaturu občanskoprávní správně poukázal na to, že dle § 2951 odst. 2 občanského zákoníku se nemajetková újma odčiní přiměřeným zadostiučiněním a takové zadostiučinění musí být poskytnuto v penězích, pokud jeho jiný způsob nezajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Jelikož soud rozhodl bez opory v ustanovení občanského zákoníku a přesného vymezení, jak by měl soud rozhodnout o takovéto náhradě dle § 228 odst. 1 TŘ, jak se k tomu vyjádřil i Nejvyšší soud ve výše zmíněném případě, pokládám tento judikát za velice přínosný pro vysvětlení a lepší pochopení nejen rozhodování soudů o nemajetkové újmě, ale také pro možné formulování návrhu poškozeného na přiznání nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení.

---

⁹⁰ Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 6 Tdo 4/2019

3.2.2.3 Nárok podat návrh na zajištění nároku na náhradu škody

Jak bylo několikrát zmíněno, poškozenému náleží široký okruh procesních práv a jedním z opatření sloužících k uplatnění práva poškozeného, jenž je subjektem adhezního řízení, je institut zajištění nároku poškozeného. Z toho vyplývá, že opatření není však využitelné obecně ve vztahu ke každému poškozenému, ale k poškozenému, jenž uplatňuje svůj nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či na vydání bezdůvodného obohacení v adhezním řízení.⁹¹

Zajištění nároku poškozeného na majetku obviněného je možné zařadit pod procesní instituty, které postihují majetek osob v trestním řízení, a to v tom nejužším smyslu tehdy, když se jedná výlučně o majetek obviněného a důvodem zajištění je tak nárok poškozeného na náhradu škody. V jiných případech je pak případná možnost uložení trestu propadnutí majetku v následujícím průběhu trestního řízení, případně zajištění majetku v rámci právního styku s cizinou. Ovšem účel každého z institutů obsažených v ustanovení § 47 a 347 TŘ je odlišný, když zajištění nároku poškozeného umožňuje, aby nárok poškozeného na náhradu škody mohl být řádně uspokojen, tzn. i v trestním řízení, kdežto zajištění majetku obviněného pro účely trestu propadnutí majetku, přestože se provádí mnohdy už v přípravném řízení, směřuje k uskutečnění trestu propadnutí majetku, jestliže bude podle očekávání soudu opravdu uložen.⁹²

Nárok poškozeného na zajištění nároku na náhradu škody je upraven v ustanoveních § 47 a § 49 trestního řádu.

Dle ustanovení § 47 odst. 1 TŘ jestliže byla poškozenému trestným činem způsobena škoda nebo nemajetková újma či získal-li obviněný tímto trestným činem na úkor poškozeného bezdůvodné obohacení, je možné, aby nárok až do pravděpodobné výše škody či nemajetkové újmy anebo až do pravděpodobného rozsahu bezdůvodného obohacení byl zajištěn na majetku obviněného, tzn., že majetek obviněného lze zajistit až do pravděpodobné výše nároku poškozeného. Nevyžaduje se však prokázání obavy, že uspokojení takového nároku by mohlo být mařeno nebo ztěžováno jako podle dřívější právní úpravy, a to právní úpravy před novelou provedenou zákonem č. 86/2015 Sb. Co se týká stanovení výše škody, zde bude rozhodné na jedné straně buď usnesení o zahájení trestního

⁹¹ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 677

⁹² RŮŽIČKA, M., PŮRY, F., ZEZULOVÁ, J. *Poškozený a adhezní řízení v České republice*, Praha: C. H. Beck, 2007, s. 254

stíhání, obžaloba či rozsudek soudu prvního stupně a na straně druhé výše uplatněného nároku poškozeného. Ovšem lze zajistit i takový majetek, kterého je obviněný spoluvlastníkem, včetně majetku, který náleží do společného jmění manželů.⁹³

O zajištění nároku v řízení před soudem soud nerozhoduje z úřední povinnosti, ale rozhoduje pouze na návrh. Co se týče přípravného řízení, zde může státní zástupce rozhodnout o zajištění nároku i bez návrhu poškozeného, ale pouze za předpokladu, že je to nutné pro ochranu zájmů poškozeného. To by bylo možné především, pokud by hrozilo nebezpečí z prodlení, např. za situace, kdy by poškozený nebyl dosažitelný a obviněný by likvidoval svůj majetek či zašantročoval ho etc., to by bylo důvodem pro zajištění takového nároku i bez návrhu poškozeného. Takovéto rozhodnutí má formu usnesení, proti němuž není stížnost přípustná, protože dle ustanovení § 49 TŘ je stížnost přípustná s odkladným účinkem jen za předpokladu, jde-li o zrušení zajištění, jeho omezení či vynětí ze zajištění.⁹⁴

Soud a v přípravném řízení státní zástupce v usnesení o zajištění zakáže obviněnému, aby zajišťovaný majetek po oznámení usnesení převedl na jiného nebo ho zatížil či aby ho záměrně poškozoval nebo ničil. Současně mu uloží, aby do 15 dnů od oznámení usnesení a u následně sepsaného majetku sdělil předsedovi senátu a v přípravném řízení státnímu zástupci, jestli a kdo má k zajištěnému majetku předkupní nebo jiné právo či zda je jiným způsobem omezen výkon práva s ním nakládat. Jestliže však bylo zajištění majetkové právo, tak také kdo je onou povinnou osobou poskytnout odpovídající plnění, ovšem s upozorněním na následky nevyhovění učiněné výzvě ve stanovené lhůtě dle ustanovení § 66 trestního řádu.⁹⁵

3.2.2.4 Právo na vyzoomění o zajištění nároku

Poškozenému rovněž náleží dle ustanovení § 47 odst. 7 TŘ právo, aby byl o zajištění nároku vyzooměn s upozorněním na důvody, pro které se zajištění dle § 48 odst. 1 zruší. Jestliže však státní zástupce nebo soud rozhodují o zajištění majetku obviněného na návrh poškozeného s tím, že takový nárok posoudí tak, že

⁹³ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 676-677

⁹⁴ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 677

⁹⁵ § 47 odst. 4 trestního řádu

není důvodný, v takovém případě zašlou poškozenému vysvětlení, proč pozitivní rozhodnutí není možné, ovšem svoje negativní rozhodnutí nevydávají. Při změně okolností se však nevylučuje možnost opětovného návrhu poškozeného.⁹⁶

Jak vyplývá z ustanovení § 48 odst. 4 TŘ, poškozený jehož nárok byl zajištěn, má právo být také vyrozuměn, jestliže obviněný využije svého práva žádat o zrušení či omezení zajištění, kdy takovéto vyrozumění učiní soud a v přípravném řízení státní zástupce, který o žádosti rozhodoval.

3.2.2.5 Právo poškozeného na opis meritorního rozhodnutí soudu

Jakmile soud rozhodne ve věci rozsudkem, poškozený má právo, aby mu byl doručen v opise rozsudek, jestliže uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, a to i tehdy, jestliže byl při vyhlášení rozsudku přítomen. Pokud má však poškozený zákonného zástupce, opatrovníka či zmocněnce, potom se doručí opis rozsudku jen takovému zástupci, tedy zákonnému zástupci, opatrovníku či zmocněnci.⁹⁷

3.2.2.6 Právo poškozeného podávat napadnout rozsudek odvoláním

Poškozený, který uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, má právo napadnout rozsudek odvoláním dle § 246 odst. 1 písm. d) TŘ, a to pro nesprávnost výroku o náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Za splnění zákonných podmínek v ustanovení § 43 odst. 2 TŘ může poškozený rovněž napadnout odvoláním i výrok, kterým byl podle § 229 odst. 1 TŘ s celým uplatněným nárokem na náhradu škody, nebo dle § 229 odst. 2 TŘ s jeho zbytkem odkázán na řízení ve věcech občanskoprávních či jiných řízeních.⁹⁸ To rovněž vyplývá ze soudní praxe, z rozhodnutí č. II/1962, podle čehož náleží poškozenému právo odvolat se i tehdy, jestliže nebyl do rozsudku zahrnut výrok o odkázání na řízení ve věcech občanskoprávních nebo na řízení před jiným příslušným orgánem.

---

⁹⁶ § 47 odst. 7 a § 48 trestního řádu

⁹⁷ § 130 trestního řádu

⁹⁸ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 1007-1008

3.2.2.7 *Právo podat stížnost proti rozhodnutí o obnově řízení podané oprávněnou osobou výslovně ve výroku o náhradě škody*

Přestože poškozenému nenáleží právo podat návrh na povolení obnovy řízení dle § 280 TR, došlo-li však k povolení obnovy trestního řízení na základě návrhu některé z oprávněných osob výslovně ve výroku o náhradě škody, v takovém případě má poškozený právo podat stížnost proti onomu rozhodnutí dle ustanovení § 286 odst. 3 a také dle judikaturního rozhodnutí č. 21/91-II. Co se týká práva poškozeného podat stížnost, v právní literatuře panují názory, že má poškozený právo podat odvolání ve více případech, a to jako např. když soud povolí obnovu řízení a zruší výrok o vině, trestu a náhradě škody v rozhodnutí, které bylo napadené, jedná se o rozhodnutí týkající se poškozeného, u nějž by tak také mělo být právo podat stížnost, což vede k nutnosti změny právní úpravy de lege ferenda.⁹⁹

3.2.3 *Exkurz do slovenské právní úpravy*

Od 1. 1. 1993, kdy se rozpadla Československá republika na Českou a Slovenskou republiku, došlo pochopitelně k rozdělení právní úpravy těchto dvou států, samozřejmě i trestního řádu. V České republice i na Slovensku zůstal platný a účinný trestní řád z roku 1961, který máme doposud a na Slovensku tentýž zákon pod názvem zákon o trestnom konaní súdnom (trestný poriadok), ovšem s podstatnou řadou novelizací.

Na Slovensku došlo v roce 2005 k velké rekonstrukci trestního práva, a to zákonem č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon, v České republice zvaný Trestní zákoník a zákonem č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, u nás zvaný Trestní řád. V České republice došlo v roce 2009 k rekonstrukci trestního zákoníku, ovšem na rekonstrukci trestního řádu doposud nedošlo.

Jak již z čísla slovenského trestného poriadku vyplývá, jedná se o téměř nový zákon, oproti české právní úpravě, kde máme doposud trestní řád z roku 1961, jenž je již zastaralý a o němž se vedou v právní praxi mnohaleté diskuze o potřebnosti změny právní úpravy, vytvořením nového kodexu trestního práva procesního.

Co se týká srovnání současné právní úpravy konkrétně adhezního řízení v České republice a na Slovensku, nutno zmínit, že se příliš neliší. Slovenské trestní právo upravuje pojem „poškodený“ zákonem č. 301/2005 Z. z., Trestný poriadok, v ustanovení § 46 odst. 1 tak, že „*poškodený je osoba, ktorej bolo*

⁹⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 276

trestným činom ublížené na zdraví, spôsobená majetková, morálna alebo iná škoda alebo boli porušené či ohrozené jej iné zákonom chránené práva alebo slobody. Poškodený má právo v prípadoch ustanovených týmto zákonom sa vyjadriť, či súhlasí s trestným stíhaním, má právo uplatniť nárok na náhradu škody, robiť návrhy na vykonanie dôkazov alebo na ich doplnenie, predkladať dôkazy, nazerať do spisov a preštudovať ich, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní alebo o dohode o priznaní viny a prijatí trestu, vyjadriť sa k vykonaným dôkazom, má právo záverečnej reči a právo podávať opravné prostriedky v rozsahu vymedzenom týmto zákonom. Poškodený má právo sa kedykoľvek v priebehu trestného konania informovať o stave trestného konania. Informáciu poskytne orgán činný v trestnom konaní alebo súd, ktorý vo veci koná; na tento účel sa poškodenému poskytnú potrebné kontaktné údaje. Informácia o stave konania sa neposkytne, ak by poskytnutím takej informácie mohol byť zmarený účel trestného konania.“

Z hľadiska porovnání obou právních úprav adhezního řízení je třeba poukázat na rozdíl v právní úpravě týkající se lhůty k uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody. Součástí trestního řízení je rovněž rozhodování o náhradě škody, ke které došlo v důsledku spáchání trestného činu pachatelem a kterou poškozený utrpěl. V adhezním řízení, které je součástí trestního řízení, se tak projednává uplatněný nárok poškozeného, který je subjektem trestního řízení s tím, že hlavním účelem tohoto řízení je zdůraznit a ochránit práva poškozeného. Důležitou procesně právní podmínkou pro přiznání nároku poškozenému na náhradu škody v trestním řízení je z hlediska srovnání včasné uplatnění nároku poškozeného, tedy lhůta k uplatnění nároku na náhradu škody. Na základě ustanovení § 43 odst. 3 trestního řádu je nutné uplatnit nárok na náhradu škody nejpozději u hlavního líčení, a to před zahájením dokazování dle § 206 odst. 2 trestního řádu, ovšem pokud je sjednána dohoda o vině a trestu, v takovém případě je nutné uplatnit nárok nejpozději při prvním jednání o takové dohodě dle § 175a odst. 2 trestního řádu. Z toho plyne, že poškozený po zahájení dokazování již nemá možnost uplatňovat nárok na náhradu škody.¹⁰⁰ Podle slovenské právní úpravy, poškozený, který má podle zákona proti obviněnému nárok na náhradu škody, je oprávněný navrhnout, aby soud v odsuzujícím rozsudku uložil

---

¹⁰⁰ VICHEREK, Roman. *Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení*. Epravo.cz. 2014. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>

obžalovanému povinnost nahradit tuto škodu, ovšem tento nárok musí dle § 46 odst. 3 trestného poriadku uplatnit nejpozději do skončení vyšetřování. Z porovnání těchto dvou právních úprav tak vyplývá delší lhůta pro uplatnění nároku poškozeného v České republice oproti Slovensku.

Přestože obě právní úpravy jsou v mnoha ohledech totožné či podobné a oba trestní řády upravují institut společného zmocněnce, tento institut upravují v jistých ohledech odlišně. § 47 trestného pozadku upravuje společného zmocněnce tak, že pokud je v trestním řízení větší počet poškozených a jejich jednotlivým výkonem jejich práv by mohlo dojít k ohrožení účelu a rychlosti trestního stíhání, mohou si zvolit společného zmocněnce, což je v obou právních úpravách stejné. Odlišnost v uvedených právních úpravách spočívá v počtu nárůstu poškozených, kdy česká právní úprava umožňuje nejvýše šest, kdežto právní úprava jich připouští 10, kdy jestliže se počet zmocněnců zvýší nad tento limit a nedohodnou-li se, následně rozhoduje s přihlédnutím k zájmům poškozených soud. Jestliže nedojde k rozhodnutí o společných zmocněncích v přípravném řízení, potom v řízení před soudem se musí rozhodnout o účasti poškozených v dalším řízení, ale jestliže soud rozhodne o jejich účasti v řízení, potom může stanovit společného zmocněnce, v čemž se liší právní úprava od současné české právní úpravy. Dle odstavce třetího citovaného ustanovení trestného poriadku, jestliže je ve stejné věci počet poškozených vyšší než sto a hrozilo by tak, že jednotlivých výkonem jejich práv by mohl být závažným způsobem ohrožený účel a rychlý průběh trestního řízení, v takové situaci by v přípravném řízení na návrh generálního prokurátora Slovenské republiky o účasti poškozených v trestním řízení rozhodoval Nejvyšší soud usnesením.

Slovenská právní úprava zná rovněž odklony v trestním řízení, kdy tento institut mají zařazen ve slovenském trestním řádu č. 301/2005 Z. z. ve druhé části, hlavě II., oddílu pátém, týkajícím se rozhodnutí v přípravném řízení, přitom odklony v trestním řízení se na Slovensku poprvé objevily již v roce 1994, a to zavedením podmíněného zastavení trestního stíhání, dále v roce 2006 byl do nového slovenského trestního řádu zakotven další nový institut, jímž je podmíněné zastavení trestního stíhání se souhlasem obviněného¹⁰¹. Naproti tomu v české právní úpravě máme odklony řazené pod zvláštní způsoby řízení v jednotlivých oddílech v hlavě dvacáté českého trestního řádu.

---

¹⁰¹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 249

Rozdíl v těchto právních úpravách je znatelný v tom, že na Slovensku se neuplatňuje zvláštní forma odklonu jako v České republice, kterou lze aplikovat jen v trestních věcech mladistvých, a to ani zvláštní forma odklonu, kterou lze aplikovat ve zkráceném přípravném řízení, protože na Slovensku nemají zákon o soudnictví ve věcech mládeže, jak je tomu u nás, ani zkrácené přípravné řízení, protože na Slovensku ve zkráceném vyšetřování už probíhá přímo trestní stíhání. Na Slovensku je právní úprava týkající se rozhodování ve věcech mladistvých upravena ve slovenském trestním řádu, a to konkrétně v ustanoveních §§ 336-347.¹⁰²

Na základě výše zmíněného porovnání obou právních úprav se mi zdá právní úprava poškozeného v adhezním řízení s právní úpravou na Slovensku srovnatelná s tím, že v rozdílech se přikláním spíše k naší současné právní úpravě, kterou však bude nutné rekonstruovat, jak se již řadu let plánuje po rekonstrukci trestního zákoníku.

3.2.4 Česká právní úprava *de lege ferenda*

Jak již z předkládací zprávy k možné rekonstrukci trestního řádu ze dne 11. 10. 2016 vyplývá, Ministerstvo spravedlnosti předložilo členům vlády pro informaci východiska a principy trestního řádu, které zpracovala Komise pro nový trestní řád, východiska a principy nového trestního řádu vycházejí z věcných záměrů z let 2004 a 2008, jenž vláda schválila a mnoho zamýšlených změn již bylo v průběhu doby zpracováno do našeho současného trestního řádu řadou novel. Cílem nového trestního řádu v souvislosti s poškozeným je náležitě chránit práva poškozeného, zejména umožnit mu účinný výkon jeho procesních práv prostřednictvím soukromé nebo subsidiární žaloby a dosažení náhrady škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v trestním řízení, rovněž účinně chránit práva nezletilých poškozených a více chránit práva poškozených určitých trestných činů, které zvláště zasahují do jejich integrity, především právo na soukromí a bezpečnost.¹⁰³

Z hlediska úvah změny právní úpravy do budoucna pokládám za důležité zmínit rovněž možnost uplatňování nároku poškozených prostřednictvím hromadné žaloby, jímž se opět zabývala Legislativní rada vlády na posledním

¹⁰² TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 249-250

¹⁰³ Informace k rekonstrukci trestního řádu – Východiska a principy nového trestního řádu. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/informace-k-rekonstrukci-trestniho-radu--149685/>

zasedání v roce 2019 a jak již v současnosti probíhá návrhem zákona o hromadném řízení, jenž byl od svého prvního návrhu podstatně měněn jak ve svém obsahu, tak i ve svém názvu z původního zákona o hromadných žalobách na současný název zákona o hromadném řízení.¹⁰⁴

Cílem zavedení hromadného řízení je především usnadnění přístupu slabších stran k soudům a také podpora jejich možného uplatnění konkrétních typů nároků, přispění k ulehčení práce soudům, jakož zajištění větší finanční úspory jak pro účastníky řízení, tak i pro samotný stát. Z toho tak vyplývá, že hlavním cílem této nové právní úpravy tak má být hlavně zavedení komplexní a ucelené právní úpravy hromadné žaloby, která by tak měla být novým procesním prostředkem pro usnadnění vymáhání stejnorodých nároků.¹⁰⁵

Legislativní rada vlády se na zasedání konaném koncem roku 2019 zabývala jak předloženým návrhem, tak i návrhem doprovodného změnového zákona velice pečlivě a došla k závěru, že doporučuje vládě oba předkládané návrhy ke schválení.¹⁰⁶

Myslím si, že zákon o hromadném řízení je velkým přínosem pro české právo, protože díky němu dojde k jednoduššímu a efektivnějšímu vymáhání nároků, poukazující na velký posun českého práva dopředu ve srovnání se zahraničními právními úpravami.

---

¹⁰⁴ Tiskové zprávy: Legislativní rada vlády se opět zabývala právní úpravou hromadných žalob. Vláda.cz. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/tiskove-zpravy/legislativni-rada-vlady-se-opet-zabyvala-pravni-upravou-hromadnych-zalob--178475/>

¹⁰⁵ TREUTLEROVÁ, H. *Hromadné žaloby opět jinak*. Právníprostor.cz. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/hromadne-zaloby-v-novem>

¹⁰⁶ Tiskové zprávy: Legislativní rada vlády se opět zabývala právní úpravou hromadných žalob. Vláda.cz. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/tiskove-zpravy/legislativni-rada-vlady-se-opet-zabyvala-pravni-upravou-hromadnych-zalob--178475/>

4 Odklony v trestním řízení ve vztahu k poškozenému

4.1 Vymezení pojmu odklonů a jejich účel

Alternativní způsoby řešení trestních věcí mají svůj základ v oblasti trestněprávní politiky, kterou má každý stát a která je tak reakcí na změny poměrů jak politických, hospodářských a rovněž sociálních, práva nevyjímaje, k jejichž velké změně došlo v České republice po roce 1989. Tyto alternativní způsoby řešení trestních věcí, tzv. odklony v trestním řízení, jsou odkloněním od standardního průběhu trestního řízení a v České republice fungují od 90. let.¹⁰⁷

Důvody, proč byly instituty řazené pod pojem odklonů do trestního práva zavedeny, je zejména rychlejší a efektivnější vyřízení věcí s nimi souvisejících, u kterých z hlediska účelu trestního řízení není nutné, aby následovalo projednání věci před soudem v hlavním líčení. Smysl zavedení odklonů tak nespočíval jen v řešení problémů s nárůstem kriminality v devadesátých letech, ale rovněž ve snaze o efektivnější výkon justice, spočívající v rozhodnutí věci bez projednání v náročném komplikovaném hlavním líčení nebo v řízení před soudem vůbec, týkající se případů skutkově i právně jednodušších.¹⁰⁸

Co se týká zmíněného nárůstu kriminality v České republice, došlo k němu právě v 90. letech 20. století v takové míře a v různých formách trestné činnosti, s níž orgány činné v trestním řízení doposud neměli zkušenosti, buď vůbec, nebo minimální. Jednalo se o nejzávažnější formy kriminality proti životu a zdraví, majetkové nebo hospodářské, rovněž se objevily i nové formy trestné činnosti, a to např. obchod s drogami, únosy, rozsáhlé daňové úniky, kdy bylo potřeba na to reagovat změnou právní úpravy z důvodu již nedostačující kapacity věznic, přetížení orgánů činných v trestním řízení a nadměrného prodlužování trestního řízení. Proto vznikaly různé teorie, jak nepodmíněný trest odnětí svobody, který ztrácel svůj smysl, upravit, aby došlo k co nejpříznivějšímu řešení této situace spojené se změnou filozofie trestání. Tím bylo myšleno, že jako řešení této situace by bylo nejlepší, aby se ke každé trestní věci přistupovalo individuálně s použitím alternativních opatření, namísto odsouzení pachatele, čímž by došlo k posílení preventivní, resocializační a výchovné funkce trestního práva. Reakcí na tuto situaci tak bylo zavedení alternativních způsobů řešení trestních věcí do trestního

¹⁰⁷ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 17

¹⁰⁸ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 831-832

práva ve formě jednotlivých druhů alternativních opatření, jenž tvoří určitý celek a které mají svou nezastupitelnou úlohu i ve vztahu k poškozenému. Jedná se tak o souhrn institutů, jejichž hlavním cílem je nahradit nepodmíněný trest odnětí svobody, jejich uspořádání a jejich vztahy mezi nimi. Jedná se tak o souhrn hmotněprávních a procesněprávních institutů, které vedou k účinnému vyřízení trestních věcí, aniž by bylo nutné řešit situaci formou omezení osobní svobody.¹⁰⁹

Odklony v trestním řízení jsou procesněprávním alternativním opatřením, které je nutné brát jako součást alternativních způsobů řešení trestních věcí, protože se jedná o jednu z dalších možných reakcí systému trestního justice na trestný čin. V tomto případě řešení trestní věci nedojde ke konci trestního řízení vyslovením viny a s tím možným uložením trestu, jak tomu je u alternativních trestů a jiných variant k potrestání.¹¹⁰

Pojem odklonu není v trestním právu upraven ani v trestním řádu a ani v trestním zákoníku, ovšem neexistuje na něj dokonce ani jednotná, vědecky přesná definice, neboť není ani teoreticky přesně vymezen, proto se mnohé definice tohoto pojmu často liší.¹¹¹

4.2 Druhy odklonů, jednotlivé instituty a jejich znaky v trestním řízení

Odklony lze chápat ve dvojitým pojetí, a to jak v širším, tak i v užším slova smyslu, kdy do odklonů v širším slova smyslu se řadí všechny typy odklonění od pravidelného průběhu trestního řízení, jako tzv. podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné odložení návrhu na potrestání, trestní příkaz, dohodu o vině a trestu, schválení narovnání a odstoupení od trestního stíhání ve věcech mládeže. V literatuře se často uvádí pod pojem odklonu i zastavení trestního stíhání, s čímž však nesouhlasí profesor Šámal, který je toho názoru, že v tomto případě se jedná spíše o rozhodnutí o konečném řešení trestního stíhání.¹¹² Pojem odklonu v širším smyslu lze tak stručněji vymežit, jak již bylo výše uvedeno, jako alternativu standardního trestního řízení.¹¹³

---

¹⁰⁹ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 17-30

¹¹⁰ Tamtéž

¹¹¹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 734-735

¹¹² ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. *Pravniprostor.cz*. 2019. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>

¹¹³ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 735-237

Nutno zmínit, že odklony jsou úzce spjaty s prvky tzv. restorativní justice, které je hlavním cílem nejen narovnání vztahů mezi pachatelem a obětí, ale také odstranění škodlivých následků spáchaného trestného činu. Často se stává, že bývá v definici odklonů uváděno, že se jedná o mimosoudní vyřízení věci, jedná se o nepřesné vymezení z toho důvodu, že když soud např. schvaluje dohodu o vině a trestu, jakmile je podána obžaloba, rozhoduje tak o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo schvaluje dohodu o narovnání, kdežto trestní příkaz má účinky odsuzujícího rozsudku. Právě s ohledem na systematické zařazení právní úpravy institutu trestního příkazu do trestního řádu není jasné, zda lze řadit trestní příkaz pod pojem odklonů či nikoliv. To je však nutné vždy posuzovat podle toho, jaké jednotlivé prvky jsou požadovány od samotného pojmu odklonů, když legální definice tohoto pojmu neexistuje.¹¹⁴

Z hlediska účelnosti odklonů v trestním řízení pokládám za nutné uvést, že zřejmě nejdůležitějším účelem odklonů je především smírné vyřízení konfliktního stavu mezi obviněným, poškozeným a státem, spočívající jak v majetkovém vyrovnání, tak i ve vyrovnání se ve smyslu nápravy narušených vztahů.¹¹⁵

Mezi základní typy odklonů, jimiž jsou především podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání, se postupným vývojem přidaly i další instituty trestního práva, jako tomu bylo naposledy institutem zvaným dohoda o vině a trestu.¹¹⁶

4.2.1 Podmíněné zastavení trestního stíhání

V praxi nejčastěji využívanou formou odklonu je podmíněné zastavení trestního stíhání, jehož smyslem je zejména odškodnění osoby poškozené a v co nejvyšší možné míře odlehčit výkonu trestní justice u přečinů, jestliže je to možné vzhledem k obviněnému, jeho dosavadnímu životu, rovněž k okolnostem případu, považovat za dostačující. Vyjma těchto okolností, které by měly být posuzovány v každém individuálním případě s co největší svědomitostí a které by měly být konkrétně uvedeny, podmíněně zastavit trestní stíhání v řízení o přečinu dle § 307 TŘ může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce, jestliže:

¹¹⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 735-237

¹¹⁵ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 51

¹¹⁶ ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. *Pravniprostor.cz*. 2019. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>

- 1) obviněný se musí k určitému skutku, tedy činu doznat. Tzn., je nezbytné, aby bylo v protokolu o výpovědi dle ustanovení § 90 a následující TŘ zachyceno doznání obviněného, obsahující všechny skutkové okolnosti, z čehož bude možné vyvodit závěr, že stíhaného přečinu se dopustil právě obviněný. Je však nutné, aby se takovéto doznání týkalo rovněž otázky zavinění¹¹⁷, ať už úmyslně, z nedbalosti, k okolnosti zvláště přitěžující či v omylu, jak blíže vymezuje trestní zákoník v § 15 – 19 trestního zákoníku. K doznání se v minulosti vyjádřil Nejvyšší soud České republiky rozsudkem, sp. zn. 5 Tz 148/2001, tak, že „*nedostatek doznání nelze nahradit souhlasem obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání, neboť jde o dvě samostatné a kumulativně stanovené zákonné podmínky, které musí být splněny zároveň, a ze splnění jedné z nich nelze bez dalšího dovozovat i splnění druhé podmínky*“¹¹⁸;
- 2) obviněný má vůči poškozenému povinnost nahradit újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení, případně uzavřít s poškozeným smlouvu o náhradě újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nebo vykonat jiná opatření, jenž budou vhodná k náhradě nebo vydání. Takováto náhrada újmy či vydání bezdůvodného obohacení, které spočívají v odstranění škodlivých následků spáchaného trestného činu, tak plní úlohu narovnání mezi pachatelem a poškozeným. Proto je důležité, aby tak byla mezi nimi přinejmenším uzavřena dohoda dle § 307 odst. 4 TŘ z toho důvodu, že pouhé prohlášení obviněného o odčinění újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nestačí, přičemž je v souvislosti s tím nutné, aby došlo k oznámení pojistné události pojišťovně, a to s poskytnutím potřebné součinnosti;
- 3) obviněný s takovým vyřízením věci souhlasí, přičemž je důležité odlišovat souhlas obviněného od doznání se k činu. V tomto případě, kdy se obviněný takto vzdává svého práva na řádné projednání případu před soudem v hlavním líčení, je třeba dbát na to, aby tedy tento souhlas byl dán obviněným takovým způsobem, aby o něm nebylo možné pochybovat;

ovšem je třeba zvážit vzhledem k osobě obviněné, s přihlédnutím k dosavadnímu životu, rovněž k okolnostem případu, jestli je toto rozhodnutí nejvhodnější.¹¹⁹

---

¹¹⁷ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 737-738

¹¹⁸ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 113-114

¹¹⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 737-739

Novelou trestního řádu č. 193/2012 Sb. došlo k rozšíření institutu podmíněného zastavení trestního stíhání aplikující se především na závažnější přečiny, která se však má aplikovat rovněž tam, kde je to nutné, jestliže to odůvodňují okolnosti spáchání činu nebo poměry pachatele. Tuto formu vymezuje § 307 odst. 2 TŘ s tím, že u této formy podmíněného zastavení trestního stíhání je potřeba, aby kromě podmínek stanovených v § 307 odst. 1 byly splněny další podmínky, a to:¹²⁰

- a) obviněný se zaváže, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, v jejíž souvislosti se dopustil přečinu nebo
- b) složí na účet soudu, v případě přípravného řízení na účet státního zastupitelství, peněžitou částku, která bude určena státu na peněžitou pomoc pro oběti trestné činnosti, kdy tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti projednávaného přečinu.¹²¹

Účelem podmíněného zastavení trestního řízení je náprava způsobené škody poškozenému a vyhnutí se pravděpodobnému uložení trestu, jakož i dalších následků spojených s vydáním odsuzujícího rozsudku. Pro poškozeného z tohoto institutu vyplývá výhoda v tom, že v takovémto typu odklonu dojde snáze k náhradě vzniklé újmy a je zde pro něj vysoká pravděpodobnost odškodnění jeho újmy, na rozdíl od uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody, kdy se poškozenému často nedostane odškodnění od pachatele.¹²²

K využití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání se nevyžaduje souhlas poškozeného, ovšem dle § 307 odst. 7 TŘ má právo podat stížnost, která má odkladný účinek.

4.2.2 Narovnání

Jako druhá forma odklonu v pořadí dle trestního řádu je institut narovnání, který je zakotven v § 309 a následující TŘ a jehož základním předpokladem je uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným. U tohoto institutu se klade do popředí zájem na tom, aby samotný pachatel spáchaného přečinu důsledně napravil veškeré škodlivé následky, které nastaly poškozenému přečinem, a to před možný postih pachatele. V rámci tohoto institutu vzniká pachateli povinnost

---

¹²⁰ Tamtéž

¹²¹ § 307 odst. 2 trestního řádu

¹²² SENETOVÁ, Nikola. Podmíněné zastavení trestního stíhání v případě, že si pachatel ničeho nepamatuje. Epravo.cz, 2019. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-v-pripade-ze-si-pachatel-niceho-nepamatuje-109798.html>

k dalšímu majetkovému plnění přesahující způsobenou škodu, sloužící k obecně prospěšnému účelu.¹²³

Dohodu o narovnání schvaluje v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud, jenž tak rozhoduje v řízení o přečinu schválením narovnání a zastavením trestního stíhání. Hlavními důvody, proč došlo k začlenění institutu narovnání do odklonů, je nejen snaha o zrychlení a zhospodárnění trestního řízení, jakož i náhrada vzniklé újmy způsobené spáchaným trestným činem poškozenému, ať už urovnáním a vypořádáním vzniklého sporného stavu mezi obviněným a poškozeným, stejně tak morálním zadostiučiněním, ale také s tím spojené preventivní působení na obviněného. Toto preventivní působení na obviněného spočívá v tom, že obviněný je vystaven problémům poškozeného proto, aby si uvědomil dopad spáchaného přečinu se všemi nepříznivými důsledky, s nimiž se poškozený vlivem spáchaného přečinu potýká, a byl tak motivován k nápravě vůči poškozenému, nejen odstraněním důsledků spáchaného přečinu, ale také aby sám pocítil, jak nesprávně jednal, začal si tak vážit zájmů a hodnot, které narušil a příště se takového jednání zdržel. Tento proces formou narovnání však může být v praxi namísto zmíněného zrychlení a zhospodárnění trestního řízení často vést spíše k prodloužení komplikovaným vyjednáváním.¹²⁴

Co se týká srovnání institutu narovnání a podmíněného zastavení trestního stíhání, rozdíl spočívá v tom, že u narovnání je oproti podmíněnému zastavení trestního stíhání vedle souhlasu obviněného nutný i souhlas poškozeného. Tzn., nestačí, aby byla jen uzavřena dohoda mezi obviněným a poškozeným o náhradě újmy či o vydání bezdůvodného obohacení, ale pro narovnání je nezbytné, aby úplné nahrazení újmy či vydání bezdůvodného obohacení reálně nastalo.¹²⁵ K dalším zákonným požadavkům, kdy lze rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jenž vymezuje trestní řád v § 309 odst. 1, náleží:

1. prohlášení obviněného, že se dopustil skutku, pro který je vůči němu vedeno trestní stíhání a že nelze důvodně pochybovat o tom, že prohlášení učinil svobodně, vážně a určitě a

---

¹²³ ŠÁMAL, Pavel. *Narovnání v trestním řízení*. Beck-online.cz. Právnický slovník, 3. vydání, 2009

¹²⁴ TIBITANZLOVÁ, Alena. *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2019, s. 145-146

¹²⁵ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 739-740

2. složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti obviněným, a to na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství, kdy tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu.

Před tím, než je o narovnání rozhodnuto, je však nutné, aby byli obviněný a poškozený poučeni o jejich právech a o institutu narovnání, rovněž aby byli vyslechnuti, zejména ke způsobu a okolnostem uzavření dohody o narovnání, tzn., jestli dohoda mezi nimi byla uzavřena dobrovolně a jestli se schválením narovnání souhlasí. Přitom všechna tato práva poškozeného týkající se narovnání nepřísluší tomu, na něhož nárok na náhradu škody či na vydání bezdůvodného obohacení jen přešel.¹²⁶

Myslím si, že tento institut je velice významný v trestním právu, protože vlastně dává možnost oběma stranám se vzájemně domluvit a vyrovnat si tak jejich vztahy narušené spáchaným přečinem bez nutnosti zákonného postihu obviněného. Obviněnému se tak umožňuje nejen napravit své jednání vůči poškozenému, ale také náprava morální, díky které má možnost zvážit a přehodnotit svůj dosavadní život, „začít od znovu“, aniž by dále jednal protiprávně a poškozený má právo na náhradu škody nebo učinění potřebných kroků obviněným k její úhradě, případně aby mu obviněný vzniklou újmu nahradil jinak dle jimi uzavřené dohody. Ovšem vždy se jedná o individuální posouzení konkrétního případu, kdy je vhodné z hlediska jeho smyslu a účelu právě tento institut použít.

4.2.3 Řízení o schválení dohody o vině a trestu

V roce 2012 byla provedena velice významná novela pro české trestní právo, a to novela trestního řádu č. 193/2012 Sb., která zavedla možnost vyřízení trestního stíhání prostřednictvím tzv. dohody o vině a trestu, která zaručuje jistá práva jak pro obviněného, tak i právě pro poškozeného. Tato dohoda spočívá v tom, že obviněný přislíbí vzdání se práva na projednání svého případu před soudem a vlada prostřednictvím obžaloby, tedy státním zástupcem na oplátku slibuje, že obviněného obžaluje z méně závažného trestného činu, případně že požádá soud o mírnější trest.¹²⁷

---

¹²⁶ § 310 a 310 a trestního řádu

¹²⁷ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 18-19

Dohoda o schválení viny a trestu musí obsahovat jak popis skutku, o němž obviněný prohlásí, že ho spáchal, tak i zákonem stanovenou výměru a druh trestu, kterou však schvaluje soud. V české podobě lépe odpovídá významu tohoto institutu celý název dohoda o prohlášení viny a přijetí trestu, jak zákon zmiňuje v § 2 odst. 8 TŘ, oproti zákonné zkratce dohoda o vině a trestu. Přestože má tato dohoda výhody v podobě rychlosti a hospodárnosti trestního řízení, v praxi je využívána zřídka. Důvodem, proč se používá tato forma odklonu výjimečně je ten, že má především přísné formální podmínky, které vyžadují více procesních náležitostí, než je tomu např. ve zkráceném přípravném řízení, jiné instituty jako třeba trestní příkaz jsou rychlejší a jednodušší pro vyřízení případu a také nízká motivace jednotlivých stran k jejímu uzavření.¹²⁸

Dohodu o vině a trestu je možné uzavřít, jestliže byly splněny tyto závazné podmínky, tedy že:

1. skutkový stav věci byl v přípravném řízení náležitě zjištěn,
2. obviněný prohlásí, že spáchal skutek, kvůli kterému je proti němu vedeno trestní stíhání,
3. na základě opatřených důkazů nelze důvodně pochybovat o pravdivosti prohlášení obviněného a
4. se dosáhlo shody ohledně trestu s tím, že druh, výměra a způsob výkonu trestu musí být v souladu s trestním zákoníkem;

ovšem tato dohoda může rovněž obsahovat dohodu poškozeného a obviněného o výši náhrady škody, která nastala poškozenému v důsledku spáchání trestného činu obviněným, přičemž shoda týkající se náhrady škody již není závaznou podmínkou pro možné uzavření dohody o vině a trestu.¹²⁹

Právo poškozeného účastnit se sjednávání dohody o vině a trestu není závazné, a proto je na poškozeném, jestli se sjednávání této dohody účastnit chce či nikoliv. V případě, že se poškozený sjednávání dohody o vině a trestu účastní, má tak prostor k tomu, aby se vyjádřil k rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Jakmile se sjednává dohoda o vině a trestu dle ustanovení § 175a odst. 5 TŘ, je státní zástupce povinen dbát na zájmy poškozeného. V případě, že se poškozený neúčastní tohoto sjednávání dohody o vině a trestu, i když uplatnil nárok na náhradu škody nebo

¹²⁸ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 741-742

¹²⁹ Tamtéž

nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení včas, za poškozeného v takovém případě jedná státní zástupce, který je rovněž oprávněn, aby se s obviněným dohodl na rozsahu a způsobu uspokojení nároku poškozeného, a to až do výše uplatněného nároku dle § 175a odst. 5 TŘ.¹³⁰

Další právo, jež náleží poškozenému v řízení o schválení dohody o vině a trestu, je právo, aby mu byl dle § 175a odst. 7 TŘ doručen opis sjednané dohody o vině a trestu, a to za předpokladu, že řádně a však uplatnil dle § 43 odst. 3 TŘ své nároky.

Dohoda o vině a trestu není spojena se zastavením trestního stíhání, ale je nutné, aby na základě ní bylo rozhodnuto odsuzujícím rozsudkem, jako je tomu podobně v případě trestního příkazu, což vede k rozdílným názorům, jestli dohodu o vině a trestu, stejně tak jako trestní příkaz, lze řadit do odklonů v trestním řízení.¹³¹

Já se přikláním k tomu názoru, že dohoda o vině a trestu patří do odklonů trestního řízení, protože přestože je o ní rozhodováno odsuzujícím rozsudkem, jedná se o určitou formu odklonění od standardního řízení před soudem.

4.2.4 Trestní příkaz

Jako poslední z forem odklonů, kterou bych ráda zmínila, je trestní příkaz. Trestní příkaz je taková forma rozhodnutí, kterou je možné vydat pouze v řízení před samosoudcem, a to dle ustanovení § 314a TŘ o trestných činech, na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřesahuje pět let.

Trestním příkazem rozhoduje samosoudce bez projednání věci v hlavním líčení, jakožto odkloněním od standardního trestního řízení, jestliže došlo k spolehlivému prokázání skutkového stavu opatřenými důkazy, tak i ve zjednodušeném řízení konaném po zkráceném přípravném řízení.¹³²

Vzhledem k tomu, že trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku, tzn., že byla vyslovena vina obžalovaného a uložen mu trest, nelze trestním příkazem zprostit obviněného obžaloby a ani upustit od jeho potrestání. Trestní příkaz tak kromě obecných náležitostí rozhodnutí obsahuje dle § 314f odst. 1 písm. a) až c)

¹³⁰ HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. Epravo.cz. 2018. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>

¹³¹ ŠČERBA, Filip. *Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice*. Praha: Leges, 2012, s. 18-19

¹³² § 314e odst. 1

nejen výrok o vině, o uloženém trestu, ale rovněž výrok o náhradě poškozeným požadované škody, pokud došlo k řádnému uplatnění nároku poškozeného. Z toho vyplývá, že poškozený má možnost uplatnit nárok na náhradu škody, ovšem dle § 314g odst. 1 a 2 TŘ nemá nárok na podání opravného prostředku prostřednictvím odporu. Opravný prostředek v neprospěch obviněného tedy může za poškozeného podat pouze státní zástupce, a to v zákonem přiznané osmi denní lhůtě od jeho doručení.¹³³

Poškozenému náleží právo vzít svůj souhlas s trestním stíháním zpět, a to v případě, že je obviněný stíhán pro trestný čin, který je uvedený v § 163a TŘ. Takovéto zpětvzetí však může poškozený učinit až do doby, než je trestní příkaz doručen některé z osob oprávněných podat odvolání ve prospěch obviněného, ale též státní zástupce.¹³⁴

---

¹³³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 835-837

¹³⁴ § 314g odst. 3 trestního řádu

5 Adhézní řízení

5.1 Vymezení pojmu

Vedle obecných otázek, vztahujících se k pojmu poškozeného v trestně-procesním smyslu, jeho postavení, jednotlivých procesních práv a odklonů v trestním řízení, pokládám za důležité ve vztahu k poškozenému rovněž vymežit adhézní řízení, díky němuž dochází k naplnění postavení poškozeného trestním řízením a o němž jsem se ve vymezení procesních práv poškozeného již několikrát zmínila.¹³⁵

Adhézní řízení je takové řízení, které je součástí trestního řízení a v němž se projednává nárok poškozeného na náhradu škody způsobené spácháním trestného činu. Jedná se o takové řízení, jenž není samostatné, nejedná se tak o časově ani formálně oddělenou část trestního řízení, protože s tímto řízením splývá, a to především ve stádiu dokazování.¹³⁶

5.2 Podmínky přiznání nároku poškozeného v adhezním řízení

Poškozený, který má vůči obviněnému na základě spáchaného trestného činu nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, které obviněný získal spácháním trestného činu, je subjektem adhezního řízení, jak vyplývá z ustanovení § 43 odst. 3, § 228, § 229 a rovněž § 121 písm. a) TŘ.¹³⁷ Je však nutné rozlišovat pojem poškozeného od oběti trestného činu ve smyslu zákona o obětech trestných činů, tzn., že pouze poškozený dle § 43 odst. 3 TŘ může učinit návrh, který bude obsahovat nárok, jenž bude směřovat k náhradě škody či nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení.¹³⁸

Návrh, kterým se požaduje uhrazení vzniklé majetkové škody, nemajetkové škody či vydání bezdůvodného obohacení, je potřeba dle § 59 odst. 2

---

¹³⁵ RŮŽIČKA, M., PÚRY, FRANTIŠEK, ZEZULOVÁ, JANA. Poškozený a adhezní řízení v české republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 401

¹³⁶ HENDRYCH, D. a kol. Právní slovník. Adhézní řízení. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. Dostupné na: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembqhfwp64zrguxgczdimv5g42k7ojuxuzlone>

¹³⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 518-519

¹³⁸ ŘEZNÍČEK, D., OHRAZDA, F. *Adhézní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního řízení*. Epravo.cz, 2015. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-aneb-moznosti-poskozeneho-domahat-se-nahrady-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezduvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html>

TŘ kdykoli v průběhu řízení od podání trestního oznámení před zahájením trestního stíhání s tím, že tak musí být učiněno nejpozději u hlavního líčení, a to tehdy, než bude zahájeno dokazování. Tzn., dle § 206 odst. 2 a § 207 odst. 1 TŘ, nárok musí být uplatněn nejpozději, než započne výslech obžalovaného, a to po přednesení obžaloby v hlavním líčení, popřípadě před vydání trestního příkazu, neboť poškozený může uplatnit svůj nárok i mimo hlavní líčení, tedy již v průběhu přípravného řízení. Návrh musí splňovat zákonné náležitosti dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ, proto se musí jednat o takovou škodu, nemajetkovou újmu či bezdůvodné obohacení, která byla způsobena trestným činem, dále musí být z návrhu patrné, z jakých důvodů a v jaké výši se nárok uplatňuje, vůči určité osobě, tedy vůči konkrétnímu obviněnému. Poslední z uvedených zákonných požadavků pro možnost uplatnění nároku je důležitý předně proto, že když se projednává věc s více obviněnými a probíhá tak společné řízení dle § 20 TŘ, je-li způsobena škoda trestným činem více obviněnými, v takovém případě dle § 43 odst. 3 TŘ musí poškozený podat nárok na náhradu škody vůči všem obviněným zvlášť, protože tyto jednotliví obvinění nesou odpovědnost za škodu buď společně a nerozdílně nebo dle účasti každého z nich na způsobení takovéto škody.¹³⁹ Vedle těchto uvedených požadavků je dále nutný způsob náhrady či vydání bezdůvodného obohacení, dále o nároku nesmí být rozhodnuto v občanskoprávním nebo jiném příslušném řízení dle ustanovení § 44 a jako šestý, zároveň poslední ze zákonných předpokladů je, že nárok k náhradě škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení může učinit pouze osoba oprávněná, jíž je osoba s právní subjektivitou.¹⁴⁰

Proto, aby mohl být poškozenému přiznán nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení, je nezbytné, aby byl vedle všech zákonných požadavků dodržen rovněž požadavek svéprávnosti, tedy způsobilosti právně jednat dle § 4 odst. 1 občanského zákoníku. V případě, že poškozený toto právo nemá, bude se dále postupovat, jak již bylo vysvětleno ve druhé kapitole týkající se zastupování poškozeného, k výkonu práv ta osoba, jenž k tomu bude ze zákona oprávněna, a to zákonný zástupce, opatrovník či zmocněnec. V případě právnické osoby by se jednalo o statutární orgán, jenž je oprávněn činit právní úkony za poškozenou právnickou osobu v trestním řízení,

¹³⁹ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 272

¹⁴⁰ JELÍNEK, JIŘÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 666-667

jelikož se jedná o právní fikci a právnická osoba tak musí být zastoupena osobou fyzickou.¹⁴¹

5.3 Rozhodování o nároku poškozeného v adhezním řízení

Jakmile dospěje řízení do fáze rozhodování o náhradě škody, tedy k vyhlášení rozsudku, případně trestního příkazu, v takovém případě o nároku poškozeného rozhoduje soud pouze v těch případech, kdy je řízení ukončeno vydáním rozsudku.¹⁴² Jako příklad lze uvést trestní rozhodnutí č. 32/1963 Sb., podle něž obžalovanému v adhezním řízení může povinnost nahradit škodu uložit soud pouze v tom případě, kdy se odsuzuje obviněný pro takový trestný čin, jímž tuto škodu způsobil.¹⁴³

Rozhodnutí je z hlediska formální stránky součástí rozsudku, což platí jak pro náhradu škody, tak i pro nemajetkovou újmu či vydání bezdůvodného obohacení. V adhezním řízení o uplatnění nároku na náhradu škody je možné rozhodovat více způsoby, tzn., jestliže soud uzná obžalovaného vinným, má možnost o nároku poškozeného rozhodnout některým z 3 způsobů uvedených v § 228 a § 229 TŘ. Zaprvé Soud může poškozenému vůči obžalovanému přiznat nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení buď částečně, nebo zcela, a to pokud nárok a jeho výše jsou dle § 228 TŘ odůvodněny z výsledků trestního řízení. Jestliže tomu nebrání žádná zákonná překážka, potom soud uloží obžalovanému povinnost k náhradě škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení v těch případech, kdy je výše škody nebo rozsah bezdůvodného obohacení součástí popisu skutku, který je uveden ve výroku rozsudku, ovšem nároky nebyly zatím uhrazeny. Takovýto výrok o povinnosti obžalovaného k náhradě škody musí splňovat podstatné zákonné náležitosti, a to jak přesné označení osoby oprávněné, tak rovněž přisouzený nárok s tím, jak bude takovýto nárok uhrazen. Z toho plyne, že je možné, aby soud vyslovil v odůvodněných případech, že tato povinnost bude ve splátkách. Ovšem současně bude určena jejich výše a podmínky splatnosti.¹⁴⁴ Zadruhé soud smí poškozeného odkázat s celým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným příslušným orgánem, jestliže

¹⁴¹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 862-863

¹⁴² JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 277

¹⁴³ JELÍNEK, JIRÍ a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*: 7. vydání, Praha: Leges, 2017, s. 993

¹⁴⁴ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 277-278

není podle výsledků dokazování pro vyslovení povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení podklad nebo jestli by bylo pro rozhodnutí o povinnosti k náhradě škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo k vydání bezdůvodného obohacení nutné, aby bylo provedeno další dokazování, které by však podstatně prodloužilo trestní řízení.¹⁴⁵ Jako třetí možné řešení, jak může soud v adhezním řízení rozhodnout o nároku poškozeného je možnost, že soud může přiznat poškozenému uplatněný nárok jen z části z různých důvodů s tím, že se zbytkem takového nároku odkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným orgánem, který je k tomu příslušný. Takovýto výrok o nárocích poškozeného dle § 228 odst. 1 TR však učiní soud jen v situacích, kdy poškozený o přiznání nároku učinil včasné podání, které bylo vykonáno dřív, než bylo zahájeno dokazování¹⁴⁶ s stejně jako kterýkoli jiný výrok o náhradě škody či nemajetkové újmy v penězích anebo na vydání bezdůvodného obohacení musí být podepřen příslušnými ustanoveními hmotného práva, jako např. občanského zákoníku, zákoníku práce etc.¹⁴⁷

Z hlediska pojetí škody a nemajetkové újmy pokládám za nutné pro rozhodování o nároku poškozeného v adhezním řízení vymezit, jak se určuje výše takové škody či nemajetkové újmy, čemuž se budu dále blíže věnovat.

Škoda i újma patří mezi předpoklady vzniku odpovědnosti za škodu, a co se týká určování výše škody způsobené na věci, dle § 2969 občanského zákoníku vychází se z její obvyklé ceny v době, kdy došlo k poškození a je bráno v úvahu také to, co poškozený bude muset k obnovení či nahrazení funkce věci účelně vynaložit. Škodou se v tomto smyslu rozumí majetková újma neboli újma, jenž nastala v majetkové sféře poškozeného, kterou lze vyjádřit v penězích, kdežto na rozdíl od škody nemajetkovou újmu nelze objektivně finančně kvalifikovat, protože nemajetkovou újmu není možné změřit a ani zvážit. Důsledkem narušení osobního statku jako zdraví, důstojnosti, citového vztahu k věci atd. není vždy snížení majetku poškozeného, jako je tomu u majetkové újmy, neboli škody, ale z ustanovení § 2894 občanského zákoníku vyplývá, že povinnost nahradit újmu obsahuje vždy i povinnost k náhradě újmy na jmění, jinak zvané škody. Takováto

---

¹⁴⁵ § 229 odst. 1 TR

¹⁴⁶ § 229 odst. 2 TR

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. 2. díl. 7. Doplněné a přepracované vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3059-3077

majetková újma však může nastat jen za situace, pokud je možné ji objektivně vyjádřit v penězích, protože když nedojde k vzniku takto popsané majetkové újmy, nenastane tak ani odpovědnost za škodu. Jinak je tomu u vyjádření zadostiučinění za způsobenou nemajetkovou újmu trestným činem, kdy satisfakce, a to i v penězích, se v České republice více uplatňuje a stále více se k ní přihlíží při rozhodování soudů, přitom právní úprava rozsahu a způsobu náhrady škody předcházející zvláštním úpravám odpovědnosti za škodu podléhá neustálému vývoji. Pro upřesnění a rozlišení věcné škody uvádím, jaké druhy věcné škody rozlišujeme:

- a) **škoda skutečná** spočívající ve zmenšení majetku,
- b) **ušlý zisk**, který způsobuje nezvětšení majetku při reálné ztrátě doložitelného ušlého zisku,
- c) **hypotetický ušlý zisk** je nezvětšení majetku z důvodu nemožnosti doložení konkrétního ušlého zisku,
- d) **abstraktní ušlý zisk**, je tzv. nezvětšení majetku pro nemožnost doložení konkrétního ušlého zisku či hypotetického ušlého zisku a posledním bodem z hlediska rozlišení je
- e) **nemajetková újma**, tedy újma způsobená především porušením osobnostních práv, průtahy v řízení apod., za niž by mělo být přiznáno zadostiučinění, tzv. satisfakce.¹⁴⁸

Jak již bylo uvedeno, české právo umožňuje poškozenému, aby se domáhal již nejen škody, jak tomu bylo dříve, ale už i obecně nemajetkové újmy, a to prostřednictvím zadostiučinění, tzv. satisfakce. Limity výše škody, prospěchu, nákladů k odstranění poškození životního prostředí a hodnoty věci, jakož i jiné majetkové hodnoty, jenž vymezuje § 138 trestního zákoníku, jsou:

- a) škoda nikoli nepatrná, tedy škoda dosahující částky nejméně 5 000 Kč,
- b) škoda nikoli malá, tzv. škoda dosahující částky nejméně 25 000 Kč,
- c) větší škoda, jíž se rozumí škoda dosahující částky nejméně 50 000 Kč,
- d) značná škoda, tedy škoda dosahující částky nejméně 500 000 Kč a

---

¹⁴⁸ NEDBÁLEK, K. Újma, škoda v ČR a SR, Praktický nástin výpočtu. Slušovice: Miroslav Tomšů – Nakladatelství Monument, 2018, s. 30-32

- e) škoda velkého rozsahu, již se rozumí škoda dosahující nejméně částky 5 000 000 Kč.¹⁴⁹

K rozhodování o nároku poškozeného v adhezním řízení uvádím zákonné vymezení náhrady nemajetkové újmy, jenž v rámci tématu poškozeného v trestním řízení pokládám za nezbytné pro ucelenější přehled jak práv poškozeného, tak i rozhodování o jeho nároku, v tomto případě nemajetkové újmy. K újmě na přirozeném právu člověka může dojít několika způsoby, kdy k těm nejčastějším způsobům se řadí ublížení na zdraví, ale rovněž zásahy do důstojnosti člověka, porušení jeho soukromí nebo neoprávnění nakládání s jeho projevy osobní povahy. Jak již bylo několikrát uvedeno, poškozený má právo, dojde-li k újmě na přirozeném právu člověka, se domáhat náhrady nemajetkové újmy, kdy se v souvislosti s tím poškozenému nahrazují rovněž duševní útrapy způsobené daným zásahem. Přirozená práva člověka vymezuje občanský zákoník tak, že se jedná o vrozená, již samotným rozumem a citem poznatelná přirozená práva, kdy přirozená práva jsou nezcizitelná a není možné se jich vzdát. Ovšem přirozená práva náleží pouze člověku, tedy fyzické osobě, protože právnická osoba jimi nadána není. Občanský zákoník rovněž zakotvuje zásadu ochrany osobnosti člověka v ustanovení § 81 a následujících ustanoveních s tím, že jsou zdůrazněny jako předmět ochrany především život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Jakmile dojde k narušení kteréhokoli z těchto přirozených práv člověka, je tedy potřeba zajištění plné náhrady jakékoli újmy poškozenému, jenž mu zásahem vznikla. Ublížení na zdraví patří k nejčastějšímu způsobu vzniku nemajetkové újmy, kdy se odčínají duševní útrapy, a to z toho důvodu, že nejsou u náhrad při ublížení na zdraví uvedeny v zákoně výslovně. Občanský zákoník v ustanovení § 2958 v první větě před středníkem výslovně vymezuje bolestné jako peněžitou náhradu za vytrpěné bolesti a také uvádí náhradu vyvažující další nemajetkové újmy. Zrovna sem patří náhrada za duševní útrapy podle citovaného ustanovení. U ublížení na zdraví lze rozlišovat tři základní pojmy nemajetkové újmy, jimiž je bolestné, ztížení společenského uplatnění a duševní útrapy, kdy bolestné nahrazuje pouze vytrpěné fyzické bolesti a ztížení společenského uplatnění zahrnuje z velké části i psychické následky zásahu škůdce, přičemž hranice mezi náhradou ztížení společenského uplatnění a

---

¹⁴⁹ NEDBÁLEK, K. Újma, škoda v ČR a SR, Praktický nástin výpočtu. Slušovice: Miroslav Tomšů – Nakladatelství Monument, 2018, s. 31-35

náhradou za duševní útrapy není snadno rozlišitelná. Co se týká určování výše náhrady za duševní útrapy, je třeba uvést, že výše bolestného i náhrady za ztížení společenského uplatnění je možné stanovit v souladu se zásadami obsaženými v Metodice, ovšem náhrada duševních útrap nemá žádná exaktně stanovená pravidla a z toho tak plyne, že její výše se bude ve velké míře odvíjet od judikatury a samozřejmě určitých okolností každého případu. Určování odškodnění psychické bolesti je náročné a při zkoumání, jakož i hodnocení takového nároku je nutné vycházet z okolností, jenž jsou z znětku rozpoznatelné, přezkoumatelné, tedy objektivizující určení výše satisfakce. Z hlediska zákonného vymezení při stanovení výše náhrady je potřeba využívat zásady týkající přiměřeného zadostiučinění dle § 2957 občanského zákoníku, podle něž se určuje způsob a výše přiměřeného zadostiučinění takovým způsobem, aby byly odčiněny také okolnosti hodné zvláštního zřetele, jako úmyslné způsobení újmy, způsobení újmy s použitím lsti, pohružky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci a další obdobné závažné důvody. Platná právní úprava je nastavena tak, aby měl soud přiměřený prostor k rozhodování o výši možného nároku. Při rozhodování o něm je třeba neustále sledovat další judikaturu, v níž se objevují konkrétní případy a výše náhrady, která zohledňuje jejich specifické znaky.¹⁵⁰

V souvislosti s určení výše škody a rozhodování o ní bych ráda uvedla náleží Ústavního soudu z 9. 8. 2016, kterým bylo rozhodováno o určování výše nemajetkové újmy a majetkových poměrech viníka v adhezním řízení. Stěžovatel byl obecnými soudy uznán vinným trestným činem usmrcení z nedbalosti, jelikož nezvládl v důsledku nepřiměřeně vysoké rychlosti řízení a způsobil tak nehodu, při níž došlo v důsledku toho ke smrti spolujezdce. Pozůstalí jako poškození uplatnili v rámci adhezního řízení nárok na náhradu škody za duševní útrapy a v podobě nákladů pohřbu, byli OS v Českém Krumlově odkázáni na řízení ve věcech občanskoprávních s tím, že bylo třeba provést složité dokazování. Na základě podaného odvolání KS v Českých Budějovicích tento výrok zrušil a nově rozhodl tak, že stěžovatel byl povinen dle § 228 odst. 1 trestního řádu nahradit poškozeným duševní útrapy dle § 2959 občanského zákoníku, a to ve výši 2 575 000 Kč, přitom se zbytkem uplatněných nároků byli poškození odkázáni na

---

¹⁵⁰ TOMEŠOVÁ, J. *Odškodnění duševních útrap jako nemajetkové újmy*. Právní prostor, 2016. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodneni-dusevnych-utrap-jako-nemajetkove-ujmy>

řízení ve věcech občanskoprávních. Dovolání stěžovatele proti tomuto výroku bylo odmítnuto jako nepřipustné z toho důvodu, že není možné napadnout mimořádným opravným prostředkem pouze rozhodování o nároku poškozených na náhradu škody, proto se stěžovatel obrátil s rozhodnutím o věci na Ústavní soud. Ústavní soud konstatoval, že v adhezním řízení rozhoduje trestní soud o náhradě majetkové škody nebo nemajetkové újmy nebo o vydání bezdůvodného obohacení podle hmotného práva jiné než trestní povahy. V tomto posuzovaném případě šlo o relutární náhradu škody dle § 2959 občanského zákoníku. Relutární náhrada škody dle citovaného ustanovení znamená, že při usmrcení nebo zvláště závažném ublížení na zdraví odčiní škůdce duševní útrapy vymezenému okruhu osob, tzv. poškozeným, tedy manželu, rodiči, dítěti nebo jiné osobě blízké peněžitou náhradou vyvažující plně jejich utrpení. Pravidla pro určování výše relutární náhrady škody není právně upravena, proto kritéria pro její určení vyplývají z judikatury a lze je nalézt jak na straně poškozeného, tedy pozůstalých, tak na straně škůdce, tedy osoby, která je odpovědná, tak zvaný původce zásahu. Proto je pro určení výše relutární náhrady vždy nutné, posuzovat okolnosti na straně poškozeného, jakož i okolnosti na straně osoby odpovědné, tedy původce zásahu. Ústavní soud uvedl, že adhezní řízení ve své podstatě nahrazuje občanskoprávní řízení a výrok trestního soudu, jímž byl přiznán nárok poškozeného, je exekučním titulem a musí snést test ústavnosti tak, jako kterékoli jiné meritorní rozhodnutí. Z toho důvodu trestní soud v adhezním řízení musí postupovat co do odůvodněnosti svého rozhodnutí se stejnou péčí jako civilní soud, který rozhoduje o náhradě škody ve věcech občanskoprávních. V tomto případě Krajský soud v Českých Budějovicích nezjistil intenzitu vztahu poškozených a zemřelého řádně, své úvahy ohledně intenzity vztahů založil na jejich příbuzenských vztazích a jejich společném soužití. V této souvislosti krajský soud konstatoval, že nebyly zjištěny žádné konkrétní skutečnosti, že by jejich vztahy byly jakkoli narušeny a jednalo se tak o pozitivně se vyvíjející rodinné vztahy. Ovšem Ústavní soud byl ale jiného názoru a to takového, že závěr krajského soudu ohledně intenzity vztahů poškozených a zemřelého má oporu v provedených důkazech, protože z výsledků provedeného dokazování nevyplývá podklad pro jednoznačný závěr krajského soudu o tom, že se v tomto případě jednalo o vztahy s vyšší intenzitou. Proto dle názoru Ústavního soudu vyplývá závěr, že intenzita vztahů poškozených se zemřelým nevyhovuje kritériím spravedlivého procesu ve smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS. Po pečlivém zvážení všech

okolností případu Ústavní soud rozhodnutí KS v Českých Budějovicích zrušil, protože tento soud nedostatečně zjistil skutkový stav a z takto pochybného stavu pak vyvodil právní závěry ohledně nároku na náhradu nemajetkové újmy poškozených, což způsobilo extrémní nesoulad mezi zjištěným skutkovým stavem a právními závěry na něm vybudovanými, spočívající ve svévoli a vede do porušení práva na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 LZPS. Na základě toho Ústavní soud zrušil usnesení Nejvyššího soudu, jelikož by nemohlo z hlediska právní jistoty obstát. Dle autora článku zabývajícího se tímto rozhodnutím, pokud tedy soud neodkáže poškozeného na řízení ve věcech občanskoprávních, je nutné, aby se věci zabýval s plnou vážností a bral v potaz civilní právní úpravu, judikaturu a doktrínu, z čehož vlastně vyplývají vysoké nároky na takovéto rozhodování, jenž je ale pro zachování spravedlivého procesu nezbytné. Dále autor článku doktor Husseini poukázal rovněž na nález Ústavního soudu z 22. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 2844/14 týkající se základních východisek pro rozhodování trestního soudu v obdobných případech, v němž Ústavní soud uvedl k proporčnosti náhrady, že *„při určování výše náhrady nemajetkové újmy v penězích je důležitým aspektem to, aby její výše odrážela obecně sdílené představy o spravedlnosti. Ústavní soud konstatuje, že při stanovení výše částky relativní náhrady je nutno použít princip proporcionality též tím způsobem, že obecné soudy porovnají částky této náhrady přisouzené v jiných případech, a to nejen v obdobných, ale i v dalších, v nichž se jednalo o zásah do jiných osobnostních práv, a to zejména do práva na lidskou důstojnost. Jinými slovy způsobem, jak lze dosáhnout relativně spravedlivého vyčíslení výše relativní náhrady, je zohlednění částek přiznaných v jiných srovnatelných řízeních.“*¹⁵¹ Tato rozhodnutí uvádím proto, že je z nich patrné, jak trestní soudy rozhodují v adhézním řízení o relativní náhradě, rovněž pro ujasnění, jak by správně měly rozhodovat, neboť není právní úprava, jež by dala soudům přesná pravidla pro její vyčíslení. Na těchto judikátech je tak vidět, jakou částku lze v uvedeném případě lze přisoudit, ovšem k přisouzení částky v posuzovaném případě sice došlo, ale bylo zrušeno, neboť došlo k porušení práva na spravedlivý proces, kdy soud nesprávně posoudil skutkový stav případu.

---

¹⁵¹ HUSSEINI, F. Judikatura. Ústavní soud České republiky: Adhézní řízení – určování výše náhrady nemajetkové újmy a majetkové poměry viníka. Trestněprávní revue, 2016, č. 10, s. 238-240. ISSN 1213-5313

Pokud však soud obžalovaného zproští obžaloby podle § 229 odst. 3 TŘ, v takovém případě odkáže poškozeného s jeho nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či bezdůvodného obohacení vždy na řízení ve věcech občanskoprávních, případně na řízení před jiným příslušným orgánem. Tzn., že soud má možnosti buď nárok přiznat, nebo s ním poškozeného odkázat na jiné příslušné řízení, ovšem nesmí nárok poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích či vydání bezdůvodného obohacení zamítnout a také soud nesmí poškozeného zbytečně odkazovat na jiná řízení, jestliže má možnost o nároku poškozeného rozhodnout.¹⁵²

V případě, že byl poškozenému přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy anebo vydání bezdůvodného obohacení, má tak poškozený na základě rozhodnutí předsedy senátu soudu prvního stupně po právní moci rozsudku právo na náhradu nákladů od odsouzeného, a to nutných k tomu, aby poškozený mohl uplatnit svůj nárok v trestním řízení ve spojení s náklady, které mu vznikly přibráním zmocněnce dle § 154 TŘ.¹⁵³

Lze, aby soud rozhodl na návrh poškozeného o tom, že se odsouzenému ukládá povinnost uhradit poškozenému náklady související s účastí poškozeného i za situace, kdy poškozenému nebyl přiznán nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy dle § 155 odst. 4 TŘ za předpokladu, jestliže to nomu nebrání povaha věci a okolnosti případu, a to především spoluzavinění poškozeného. Soud rovněž za situace hodných zvláštního zřetele může náhradu nákladů přiměřeně snížit, a to s ohledem na povahu trestného činu, jakož i osobní a majetkové poměry jak poškozeného, tak i odsouzeného, přičemž není možné, aby bylo takovéto snížení provedeno u úmyslného trestného činu, o něm se vedlo řízení.¹⁵⁴

Náhradou vynaložených nákladů poškozeného týkajících se zastoupení zmocněncem se zabýval Vrchní soud v Praze v usnesení z 13. 8. 2015, sp. zn. 2 To 55/2015, který jsem vybrala jako vhodný příklad pro pochopení požadavků nutných pro přiznání takovéto náhrady nákladů poškozenému soudem. Napadeným usnesením byl soudem prvního stupně, v trestní věci vedené u Krajského soudu v Hradci Králové, zamítnut návrh poškozené společnosti zastoupené zmocněncem na přiznání nákladů potřebných k účelnému uplatnění

---

¹⁵² JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 277-278

¹⁵³ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠAMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 277

¹⁵⁴ § 154 odst. 2 TŘ

nároku na náhradu škody ve výši 54 818, 10 Kč. Proti tomuto usnesení podal v zákonné lhůtě zmocněnec poškozené stížnost a v ní namítal, že poškozené soud prvního stupně zcela neopodstatněně nepřiznal náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody, přestože byl obžalovaný pravomocně zavázán k povinnosti nahradit poškozené společnosti škodu ve výši 85 500 Kč a samotné vyčíslení vzniklých nákladů vycházelo z advokátního tarifu, přitom obecné soudy generálně přiznávají náhradu nákladů soudního řízení sestávající z odměny a náhrady hotových výdajů s tím, že tarifní hodnota úkonu právní služby přitom vychází z částky, která byla poškozenému v rámci adhezního řízení přiznána. Zmocněnec poškozené společnosti navrhl, aby Vrchní soud v Praze zrušil napadené usnesení a přiznal poškozené nárok na odměnu a náhradu hotových výdajů ve výši 54 918 Kč. Vrchní soud v Praze přezkoumal správnost výroku napadeného usnesení a řízení, které mu předcházelo i s přihlédnutím k vadám, jenž nebyly zmocněncem výslovně namítány a dospěl k závěru, že stížnost nebyla důvodná. Podmínky určující uložení povinnosti k náhradě nákladů poškozeného jsou zakotvené v § 154 TR a předpokladem je tedy nabytí právní moci výroku o náhradě škody nebo o náhradě nemajetkové újmy v penězích nebo o povinnosti vydat bezdůvodné obohacení, přitom současně se musí jednat o náklady potřebné k účelnému uplatnění nároku poškozeného na náhradu škody. Mezi takové náklady tak spadá krom ostatního i náklady vynaložené v důsledku zastoupení zmocněncem, které musejí být poškozeným skutečně vynaloženy a následně řádně doloženy. Takové náklady mohou představovat hotové výdaje zmocněnce, ale i odměnu zaplacenou poškozeným za zastupování. Pokud by byl zmocněncem advokát, určí se náhrada nákladů podle ustanovení o mimosmluvní odměně dle § 1 odst. 2 advokátního tarifu. Vrchní soud konstatoval, že soud prvního stupně nepochybil, když poškozené společnosti nepřiznal nárok na náhradu nákladů spojených s uplatněním nároku na náhradu škody, jelikož společnost přes opakované výzvy nedoložila doklad prokazující skutečné vynaložení finančních prostředků ve výši 54 918, 10 Kč, proto nemohla obstát ani námitka zmocněnce poškozené společnosti, kterou namítal, že v případě smluvní odměny poskytované za určité období, tedy tzv. paušálu, by při výkladu zvoleném soudem prvního stupně nebyla skutečná výše těchto nákladů objektivně doložitelná. V takovém případě by dle Vrchního soudu v Praze vůbec nešlo o náklady vynaložené v přímé souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody, za které tak náleží náhrada. Takovéto nedoložení dokladu prokazující skutečné

vynaložení finančních prostředků tak bylo důvodem zamítnutí stížnosti zmocněnce pro její nedůvodnost. Toto usnesení Vrchního soudu se vztahuje k problematice náhrad nákladů poškozených, které jsou potřebné k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení a vychází z toho, že je důležitou podmínkou pro uložení povinnosti odsouzenému k jejich náhradě nákladů je jejich skutečné vynaložení poškozeným v přímé souvislosti s uplatněním nároku na náhradu škody v určitém trestním řízení. Doložení nákladů potřebným k účelnému uplatnění nároku na náhradu škody v trestním řízení je nutné doložit poškozeným vynaložení konkrétní částky za provedení konkrétních úkonů právní služby při uplatňování nároku poškozeného, zde konkrétně poškozené společnosti na náhradu škody v konkrétním trestním řízení.¹⁵⁵ Jak již z uvedeného judikátu vyplývá, je nutné, aby byly splněny všechny zákonné požadavky pro přiznání nároku poškozenému, ale také pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu vynaložených nákladů poškozeného týkajících se zastoupení zmocněncem je potřeba, aby poškozený doložil dokument, jímž prokazuje vynaložení požadované částky. Myslím si, že tento postup přiznávání nároku na náhradu vynaložených nákladů na zastoupení zmocněncem je spravedlivý. Jelikož není možné doložení takového požadované náhrady předložením smlouvy obsahující ujednání mezi poškozeným a advokátem, tzv. paušální odměně za poskytované právní služby upravené advokátním tarifem, ani předložením o jejich úhradách z toho vyplývajících, Vrchní soud postupoval správně, když takovouto stížnost zmocněnce podanou za poškozenou společnost zamítl v rámci spravedlivého rozhodnutí věci s ohledem na práva stran sporu a platné právní úpravy. V tomto případě nebyly splněny zákonné požadavky pro úspěšné uplatnění nároku na náhradu vynaložených nákladů poškozeného za zastoupení zmocněncem, přitom doložení dokumentu splňující zákonné požadavky zastoupení zmocněncem by tak zcela změnilo danou situaci případu, proto tento příklad uvádím pro uvědomění si důležitosti dodržení všech zákonných požadavků uplatňovaného nároku, aby takový nárok poškozeného měl u soudu co největší možnost na úspěch.

Jak již bylo pojednáváno v procesních právech poškozeného výše, poškozenému, který uplatnil nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy

---

¹⁵⁵ SOTOLÁŘOVÁ, S. D. *Judikatura. Vrchní soud v Praze: K náhradě nákladů poškozeného vynaložených za zastoupení zmocněncem*. Trestněprávní revue, 2016, č. 5, s. 126-127. ISSN 1213-5313

v penězích či na vydání bezdůvodného obohacení, náleží právo napadnout rozsudek soudu prvního stupně prostřednictvím podaného odvolání, ovšem jen v případě, že výrok o náhradě škody nemajetkové újmy v penězích či o vydání bezdůvodného obohacení dle § 246 odst. 1 písm. d) byl nesprávný, právo napadnout výrok o vině odvoláním mu však nenáleží. Takovéto odvolání je možné směřovat jak proti výroku odkazujícím na řízení před jiným příslušným orgánem zcela, ale také proti výroku, jímž byl odkazován jen zčásti, přičemž má právo se rovněž odvolat i proti povolení splátek, výši těchto splátek, podmínkám splatnosti a také proti chybějícímu výroku o náhradě škody.¹⁵⁶ Takovou nesprávnost výroku o náhradě škody lze vnímat v přiznání nižší částky, než jaká byla poškozeným požadována s tím, že se zbytkem nároku byl poškozený odkázán na občanskoprávní či jiné příslušné řízení dle § 229 odst. 2 TŘ nebo že byl dle § 229 odst. 1 TŘ takto odkázán v případě týkajícím se odsuzujícího rozsudku. Takovéto právo náleží poškozenému také tehdy, jestliže žádný ze zmíněných výroků o náhradě škody či nemajetkové újmy anebo vydání bezdůvodného obohacení nebyl v rozsudku učiněn, to však znamená, že se nemůže odvolat proti zprošťujícímu rozsudku, jímž byl s uplatněným nárokem na náhradu škody či nemajetkové újmy anebo k vydání bezdůvodného obohacení odkázán na jiné řízení dle § 228 odst. 1 TŘ.¹⁵⁷

Ustanovení § 258 odst. 1 písm. f) TŘ zakládá speciální kasační důvod, kdy rozsudek může odvolací soud zrušit, a to i v případě, že rozhodnutí o náhradě škody není správné. Takováto nesprávnost rozhodnutí o uplatněném nároku poškozeného na náhradu škody či nemajetkové újmy anebo na vydání bezdůvodného obohacení platí pro jakékoliv nesprávné rozhodnutí v adhezním řízení.¹⁵⁸

Závěrem bych ráda zmínila, že je rovněž možné, aby o nároku na náhradu škody či nemajetkové újmy anebo bezdůvodného obohacení bylo rozhodnuto také jiným způsobem, a to ve formě trestního příkazu. Co se týká rozhodnutí ve věci samé formou trestního příkazu, jenž obsahuje výrok o náhradě škody, poškozený nemá právo proti takovému trestnímu příkazu podat řádný opravný prostředek dle § 314g odst. 1 TŘ, jímž je odpor, protože podáním odporu se trestní příkaz ze

¹⁵⁶ JELÍNEK, J. a kolektiv. *Trestní právo procesní*. 5. vydání, Praha: Leges, 2018, s. 279

¹⁵⁷ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠAMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 871

¹⁵⁸ ŠAMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář. 2. díl. 7. Doplněné a přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3059-3077

zákonu ruší a samosoudce je nucen nařídit ve věci hlavní líčení. Pokud žádná z oprávněných osob nevyužije práva podat odpor, v takovém případě dojde k nabytí právní moci trestního příkazu ve výroku o vině a trestu. Výrok o náhradě škody je sice oddělitelným výrokem v rozhodnutí, ovšem jakmile by proti němu byl podán odpor, nastala by tak situace, která by zkomplikovala stav rozhodování, kdy by bylo rozhodováno jen o náhradě škody či nemajetkové újmy anebo o vydání bezdůvodného obohacení, jenž by jinak mohlo skončit rychlejším způsobem a bez zbytečných formalit, tedy bez projednání v hlavním líčení.¹⁵⁹ Takováto právní úprava tak má jistou mezeru v oprávnění podat řádný opravný prostředek proti trestnímu příkazu, na což poukazuje řada autorů, jako např. profesor Jelínek. Myslím si, že právo poškozeného podat odpor je v trestním právu nezbytné, což by mělo být *de lege ferenda* změněno.

---

¹⁵⁹ MUSIL, J., KRATOCHVÍL, V., ŠÁMAL, P. a kol. *Kurs trestního práva. Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, str. 872

Závěr

Institut poškozeného prošel řadou novel. Podstatnou změnu přinesla novela provedená zákonem č. 181/2011 Sb., jenž podstatným způsobem změnila postavení poškozeného v adhezním řízení, když zavedla možnost pro poškozeného žádat nemajetkovou újmu a vydání bezdůvodného obohacení. Další novela, kterou pokládám ve vztahu k poškozenému za důležitou, je novela provedená zákonem o obětech trestných činů č. 45/2013 Sb., jenž je významná především vymezením pojmu oběť trestné činnosti, dalších pojmů souvisejících, jakož i práv a možností ochrany oběti a poškozeného v trestním řízení. Tím tak došlo k podstatnému posílení práv obětí a poškozených v trestním řízení. Přestože došlo k tak výraznému posunu v právech obětí a poškozených, stále se v právní praxi hovoří o nutnosti rekodifikace trestního řádu, jenž by se velkou měrou dotkla rovněž institutu poškozeného.

Postavení poškozeného a jeho jednotlivá práva v trestním řízení, na něž byla tato práce zaměřena, tvoří základ v platné právní úpravě v sedmém oddílu hlavy druhé první části trestního řádu zvané jako „Poškozený“, kde je upraven pojem poškozeného, jeho oprávnění a uplatnění nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení. Další ustanovení, jimž je v práci věnována značná pozornost v souvislosti s osobou poškozenou, jsou zakotvena v hlavě dvacáté týkající se jednotlivých odklonů trestního řízení od standardního řízení a dalších ustanovení týkající se adhezního řízení, v němž je rozhodováno o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení, to vše v návaznosti na jednotlivá ustanovení trestního řádu.

Koncepcí této diplomové práce jsem se pokusila docílit ucelený přehled institutu poškozeného v trestním řízení, a to v první řadě na jeho postavení v trestním procesu, se zaměřením na obsah jeho práv, jeho postavení v odkloněném způsobu vyřízení věci od standardního způsobu vyřízení věci, jako i v řízení, kde má poškozený právo žádat náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích anebo na vydání bezdůvodného obohacení. V práci jsem věnovala značnou část nemajetkové újmě, která byla do právního řádu české republiky nově zavedena a již se soudy ve svém rozhodování stále více zabývají. Uvedla jsem příklady, jak lze o nemajetkové újmě rozhodovat a jaká jsou pro přiznání nároku na náhradu škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení kritéria.

Rovněž jsem se pokusila vymezit rozdíly české právní úpravy od slovenské exkurzem do slovenské právní úpravy, jenž byla v historii řadu let úzce spjata stejným kodexem z roku 1961. Přestože tento doposud platný a účinný trestní byl mnohokrát novelizován a máme již od roku 2009 nový rekodifikovaný trestní zákoník, jak již často uvádí profesor Šámal, „*justice volá po justiční reformě.*“¹⁶⁰

V závěrečné části předkládané diplomové práce jsem se zabývala adhezním řízením v návaznosti na jednotlivá procesní práva poškozeného vymezená v samostatné kapitole věnované těmto právům, v níž je upraven postup poškozeného při nárokování náhrady škody, nemajetkové újmy v penězích anebo vydání bezdůvodného obohacení.

Myslím si, že přestože se jedná o téma, jenž je svým obsahem natolik tak rozsáhlé, že jen není možné detailně vymezit ve všech ohledech, přesto v úvodu vymezený cíl práce poskytnout komplexní přehled aktuální právní úpravy poškozeného v trestním řízení zaměřený na vymezení jeho procesních práv, jeho postavení v trestním řízení především zaměřené na odklony v trestním řízení a v adhezním řízení, se mi podařilo pro účely této práce splnit.

---

¹⁶⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Rekodifikace trestního řádu*. Právní prostor, 2015. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rekodifikace-trestniho-radu>

Resumé v českém jazyce

Koncepcí této diplomové práce jsem se pokusila docílit uceleného přehledu institutu poškozeného v trestním řízení, v návaznosti na řadu novel týkajících se poškozeného, a to se zaměřením především na jeho postavení v trestním procesu, na obsah jeho práv, jeho postavení v odklonech, jakož i v řízení, kde má poškozený právo žádat náhradu škody, nemajetkové újmy v penězích anebo na vydání bezdůvodného obohacení, tedy tzv. adhezním řízení.

Cílem této práce bylo vymezení pojmu poškozeného dle platné právní úpravy metodou kompilace, analýzy a syntézy doplněné judikaturními rozhodnutími soudů České republiky. K práci jsem zvolila juristický přístup, kdy jsem se zaměřila na rozbor právní úpravy s využitím dedukce, analýzy a komparace, kladla jsem si tak za cíl komplexním způsobem vysvětlit problematiku právního postavení poškozených, analyzovat jejich práva v českém trestním řízení, a to především vymezením procesních práv poškozeného jak v trestním řízení obecně, stejně tak v některých institutech spadajících do odklonů v trestním řízení, jako podmíněné zastavení trestního řízení, narovnání, trestní příkaz a řízení o schválení dohody o vině a trestu.

Práce rovněž obsahuje komparaci české a slovenské právní úpravy, neboť právní úprava obou států byla řadu let upravena stejným kodexem z roku 1961, který je v České republice stále účinný, oproti Slovensku, kde již došlo k rekodifikaci trestního práva. Přestože na Slovensku mají od roku 2009 nový trestní zákoník i trestní řád a v mnohém je právní úprava obou zemí podobná, v komparační části práce jsem se tak zaměřila především na jejich odlišnosti týkající se poškozeného v trestním řízení.

V České republice máme již od roku 2009 rekodifikovaný trestní zákoník, ovšem trestní řád z roku 1961, proto rekodifikace trestního řádu je de lege ferenda nutností, a to nejen s ohledem na právní úpravu týkající se poškozeného v trestním řízení, ale také dalších institutů trestního práva, jakož i soudní příslušnosti a dalších změn v souvislosti s plánovanou rekodifikací trestního řádu.

Cizojazyčné resumé

The concept of this thesis tries to achieve a comprehensive overview of the institute of the criminal proceedings in connection with a number of amendments concerning the injured party, focusing primarily on their position in the criminal procedure, on the content of their rights, their position in diversions, as well as in the proceedings where the injured party has the right to claim damages, non-pecuniary damage in cash or to issue unjust enrichment; the so-called adhesive procedure.

The aim of my thesis was to define the term 'injured party' according to the valid legislation using the method of compilation, analysis and synthesis supplemented by the case law of the courts of the Czech Republic. I chose a juristic approach for my thesis and focused on the analysis of the legislation using deduction, analysis and comparison, aiming to explain in a comprehensive way the issue of the legal status of the injured party, to analyze their rights in Czech criminal proceedings, defining the procedural rights of the injured party both in criminal proceedings in general, as well as in some diversion institutes in criminal proceedings, such as conditional cessation of criminal proceedings, settlements, criminal orders and guilt and punishment approval procedures.

The thesis also contains a comparison of the Czech and Slovak legislation, because the legislation of both states was regulated by the same code from 1961 for many years. This code is still in effect in the Czech Republic contrary to Slovakia where the criminal law has been recodified. In Slovakia the new Criminal Code and Criminal Procedure Code has been in effect since 2009. The legislation of Slovakia and The Czech Republic is similar in many ways and in the comparative part of the thesis I focused mainly on their differences concerning the injured party in criminal proceedings.

In the Czech Republic, the Criminal Code has been recodified in 2009, but the Code of Criminal Procedure has been used since 1961, therefore recodification of the Code of Criminal Procedure is *de lege ferenda* a necessity, not only with regards to the legislation concerning the injured party in criminal proceedings, but also to other institutes of criminal law, as well as jurisdiction and other changes in connection with the planned recodification of the Code of Criminal Procedure.

Seznam použité literatury:

- JELÍNEK, JIŘÍ A KOL. Trestní právo procesní: 5. aktualizované a doplněné vydání podle stavu k 1. 3. 2018. Praha: Linde, 2018
- JELÍNEK, JIŘÍ A KOL. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou: 7. vydání podle stavu k 1. 10. 2017. Praha: Leges, 2017
- JELÍNEK, JIŘÍ, GRÍVDA, TOMÁŠ A KOL. Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu. Praha: Leges, 2012.
- ŠÁMAL, PAVEL A KOL. Trestní řád. Komentář. 1. díl. 7. Doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013
- ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád. Komentář. 2. díl. 7. Doplněné a přepracované vydání. Praha: C. H. Beck
- RŮŽIČKA, M., PŮRY, FRANTIŠEK, ZEZULOVÁ, JANA. Poškozený a adhezní řízení v české republice. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007
- PETROV, J., VÝTISK, M., BERAN, V. A KOL. Občanský zákoník. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2017
- ŠČERBA, FILIP. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice. Praha: Leges, 2012
- TIBITANZLOVÁ, ALENA. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2019
- NEDBÁLEK, K. Újma, škoda v ČR a SR, Praktický nástin výpočtu. Slušovice: Miroslav Tomšů – Nakladatelství Monument, 2018

Články a internetové odkazy:

- Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Čerpáno z Portálu Justice Ministerstva spravedlnosti České republiky. Dostupné na: <https://www.justice.cz/web/msp/obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>
- VICHEREK, Roman. Podmínky přiznání nároku na náhradu škody v trestním řízení. Epravo.cz. 2014. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminky-priznani-naroku-na-nahradu-skody-v-trestnim-rizeni-95828.html>

- Informace k rekodifikaci trestního řádu – Východiska a principy nového trestního řádu. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/urad-vlady/poskytovani-informaci/poskytnute-informace-na-zadost/informace-k-rekodifikaci-trestniho-radu--149685/>
- KOLÁČKOVÁ, Jana. Finanční aspekty postavení poškozeného v trestním řízení a oběti trestného činu. *Trestněprávní revue* 5/2007, s. 134
- PETŘÍČEK, Libor. K postavení poškozeného v trestním řízení. *Bulletin advokacie*. 2002, č. 5-7, s. 62
- PÚRY, František. Posílení ochrany informací v trestním řízení. *Právní rozhledy*. 2009, č. 7, s. II
- ŠÁMAL, Pavel. Odklony v justiční praxi. *Pravniprostor.cz*. 2019. Dostupné na: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/odklony-v-justicni-praxi>
- SENETOVÁ, Nikola. Podmíněné zastavení trestního stíhání v případě, že si pachatel ničeho nepamatuje. *Epravo.cz*, 2019. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/podminene-zastaveni-trestniho-stihani-v-pripade-ze-si-pachatel-niceho-nepamatuje-109798.html>
- ŠÁMAL, Pavel. Narovnání v trestním řízení. *Beck-online.cz*. Právní slovník. 3. vydání, 2009
- HÁJEK, Tomáš. Dohoda o vině a trestu z pohledu poškozeného. *Epravo.cz*. 2018. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dohoda-o-vine-a-trestu-z-pohledu-poskozeneho-107180.html>
- ŘEZNÍČEK, D., OHRAZDA, F. Adhézní řízení aneb možnosti poškozeného domáhat se náhrady škody, nemajetkové újmy či bezdůvodného obohacení v rámci trestního řízení. *Epravo.cz*, 2015. Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/adhezni-rizeni-aneb-moznosti-poskozeneho-domahat-se-nahrady-skody-nemajetkove-ujmy-ci-bezdudvodneho-obohaceni-v-ramci-trestniho-rizeni-99567.html>
- JELÍNEK, Jiří. Poškozený, náhrada škody, nemajetkové újmy a vydání bezdůvodného obohacení v novele trestního řádu 2011. *Kriminalistika*, 2011, roč. 44, č. 4

- Tiskové zprávy: Legislativní rada vlády se opět zabývala právní úpravou hromadných žalob. Vláda.cz. Dostupné na: <https://www.vlada.cz/cz/ppov/lrv/tiskove-zpravy/legislativni-rada-vlady-se-opet-zabyvala-pravni-upravou-hromadnych-zalob--178475/>
- TREUTLEROVÁ, H. Hromadné žaloby opět jinak. Pravniprostor.cz. Dostupné na: <https://www.prawniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/hromadne-zaloby-v-novem>
- TOMEŠOVÁ, J. Odškodnění duševních útrap jako nemajetkové újmy. Pravniprostor.cz, 2016. Dostupné na: <https://www.prawniprostor.cz/clanky/obcanske-pravo/odskodneni-dusevnych-utrapp-jako-nemajetkove-ujmy>
- SOTOLÁŘOVÁ, S. D. Judikatura. Vrchní soud v Praze: K náhradě nákladů poškozeného vynaložených za zastoupení zmocněncem. Trestněprávní revue, 2016, č. 5, s. 126-127. ISSN 1213-5313
- HUSSEINI, F. Judikatura. Ústavní soud České republiky: Adhézní řízení – určování výše náhrady nemajetkové újmy a majetkové poměry viníka. Trestněprávní revue, 2016, č. 10, s. 238-240. ISSN 1213-5313

Judikatura:

- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 3 Tdo 709/2010-47
- Rozhodnutí č. II/1962 k § 43 odst. 1 trestního řádu
- Rozhodnutí č. III/67 § 43 odst. 1 trestního řádu
- Rozhodnutí č. 38/1975 k § 12 odst. 6 trestního řádu
- Rozhodnutí č. 2/70 k § 46 trestního řádu
- Rozhodnutí č. 2/98 – II k § 52 trestního řádu
- Rozhodnutí č. II/1962 k § 246 trestního řádu
- Rozhodnutí B 3/82 – 22 k § 229 odst. 1 trestního řádu
- Usnesení Nejvyššího soudu České republiky, sp. zn. 6 Tdo 4/2019